

SĄSIUVAS

Metai II.

DESZIMTAS.

TĖVYNĖS

SARGAS.

MĖNESINIS LAIKRASZTIS

paskirtas dvasiszkam ir medžiagiszkam Lietuvių
tautos užlaikymui par jos apszvietimą.

MĖNUO 1897 SPALIŲ.

TILŽEJE.

TĖVYNĖS SARGAS.

„Mylėk V. Dievą už visa labiausiai,
 „Artimą kaip pats save, o
 „Tėvynę už savę daugiausiai.“

Iszeina ant mėnesio vieną kartą. Metine prekė ant vietos 1 rublis;
 Su prisiuntimu (uždengtosė kopertose) į Gudiją 6 rubl. Su prisiuntimu į
 Ameriką 1 dol. Su pasiuntimu į kitas szalis 2 rubl.

Į t a l p a.

Lietuvo su lenkomanu pasznekėmis 1 Kas girdėties Lietuvoje ir pľaczioje Pasaulėje: Hაკiaiai. Kaunas. Vilnius. Vilnius. Pelikonis. Targovica. Turkijoje. Senolis ir Giltinė. Pirma ir dabar. 7 Ant sargybos. Apie Prusų Lietuvą. 18 Žinios apie Žemaičių Kalvariją. 20		Keidoszių Onutė Parasze Savasis. (Taša) 29 Kaip Vargsitis pavirto į vagį — razbaininką ir nukeliavo į Sibėrija. Apysaka. Parasze Dėdė Atanazas. (Taša). . . 33 Ne tuo keliu užėję 41 Gromata isz Glasgovo 47
--	--	---

Lietuvio su lenkomanu pasznekėmis.

„Czia vėl dar kabinas „pałokai“
 „Su lenkiszka savo svajonė:
 „Dėlko tu „polskai“ nesimokai?
 „Argi tau Lenkija ne ponia?

Sykį susitiko jaunas kunigas lietuvys su nekuriu poneū, karsztu lenkystės mylėtoju. Kaip visada teip ir szį kartą ponelis lenkomanas užpuolė ant jaunų kunigų už „litvomanijos“ pľatinimą; kunigas siekėsi jo užmetinėjimus atremti. Isz czia kilo ginczas, kurį asz rupestingai suraszęs, „Tėvynės Sargo“ skaitytojams dėl prigulinczio apsvarstymo paduodu. Ginczas prasidėjo teip:

Lenkomanas: Pasakyk man, kunigėl, kas tai yra, kad Lietuvos jaunimas, inteligentai, daros vis prieszingesni lenkams?

Kunigas: O ant ko Tamista rėmi tą abelną visų apszviestesnių lietuvių apkaltinimą?

Lenkomanas: Ant ko? O argi Tamista, kunigėl, nežinai, kaip mūsų jauni „litvomanai“ neapkenczia lenkų ir lenkiszkos kalbos? Juk nekurie jau visai tarp savęs nebeszneka lenkiszka. O kas da ludniaus, juog tąją „litvomaniją“ užsikrėtė net ir dvasiszka jaunuomenė. Tai Tamista nori davadų, sztai papasakosiu, ką patsai patėmyjau. Nepersenei iszvažiavau asz su vaikais už miesto pasivažinėti. Sutinku Kauno seminarijos klierikus, iszėjusius teipogi pasivaikszzioti. Kelias toj vietoj' pasitaikė gan siauras, liepiau vežėjui sułaikyti arklus ir važiuoti palengvėl. Ir ar žinai, kunigėl, ką asz iszgirdau? o tai visus klierikus **lietuviszkai** terp savęs besznekant, Argi tai czia ne „litvomanija“? Argi tai ne aiszkus ženklas kilstanczio kaskart augsztyn lietuvių separatizmo?

Kunigas: Dovanok man, Tamista, bet asz czia nematau jokios litvomanijos nė jokio separatizmo, tiktai randu iszmingą klierikų apsiejimą. Argi, Tamista, nežinai, juog perniai vienas maskołpałaikis patalpino laikrasztyję „Новое Время“ baisių denuncijaciją ant mūsų Semarijos: apskundė jos perdėtinius, butin jie esą pasiutę lenkintojai, butin jie viską Seminarijoj' lenkiszka iszgulda ir t. t. Tą savo skundą tiekėsi ans daneszikas patvirtinti szitokiu saprotavimu: „Kauno Seminarijos klierikai pabaigę Seminariją moka lenkiszka kur kas geriaus nėgu lietuviszka. Istodami į Seminariją jie lenkiszka beveik visai nemokėjo. Regimai iszmoko jie lenkiszka perdėtinių priversti. Aiszku, juog Seminarijoj viską lenkiszka iszguldo.“ Teip tai raszė ans maskołpałaikis. Jeigu dabar klierikai vaikszziodami po miestą sznekėtu terp savęs lenkiszka, tai tuomi patvirtintu patįs ano maskołpałaikio denuncijaciją ir užtrauktų ant savųjų perdėtinių naują persekiojimą.

Lenkomanas: Asz, kunigėl, antato nesutinku. Jei ir tikrai teip butu, kaip Tamista sakai, tai vienok ir tuokart

butinai reiktu lenkiskai sznekėti. Nės suprask, kunigél, valdžia lietuviszkai sznekėti negina, o lenkiskai draudžia. Isz to aiszku, juog kas meta lenkiszka kalba ir szneka vieszai lietuviszkai, tas daro ko valdžia geidžia, tas yra valdzios bernu. Argi tai gražu? Argi tai mes turime tokiam' dalykę valdzios klausyti?

Kunigas: Tai, Tamista, norėtumei, kad mes visada lenkų klausytumem ir darytumem kas jiems patinka, nors ir gautumem už tai nuo valdzios per kailį?

Lenkomanas: Žinoma, juog lietuviai visad tur eiti isz vien' su lenkais. Vienybė tai tvirtybė. Kas tą vienybę ardo, kas nuo lenkų skyriasi, tas regimai maskoliszka muziką szoka ir maskoliszkas giesmės klauso . . . Argi tai lietuviams, o ipacz kunigams, daryti iszpuola?

Kunigas: Kunigams ir klierikams lietuviams, ponuli, pirmucziausiai iszpuola prisilaikyti to, ko Dievas, ko sažinė ir ko paszaukimas kunigiszkas reikalauja, o ne to, ko ten valdžia arba lenkai geidžia.

Lenkomanas: Argi tai Dievas reikalauja, idant Lietuvos kunigai lenkiszka kalba naikintu arba niekintu?

Kunigas: Dievas, ponuli, reikalauja pirmucziausiai nuo kunigo, kad ans butu geru dvasiszku piemeniu, žmonių dvasiszku vadovu ir mokytoju. Tatai pirmecziausia kunigo priedermės kelbti Dievo žodį: „**Eidami tada mokykite visas gentis**“. O idant buti geru dvasiszku mokytoju, geru Dievo žodžio skelbėju, reikia gerai mokėti klausytojų kalbą. Todėl apaształams ir buvo duotas stebuklingas kalbų mokėjimas. Dabargi apaształų ipėdiniams kunigams anos stebuklingos kalbų dovanos jau nebegaunant, reikia kiekviena kalbą paprastu budu mokyti. Nemokas gerai klausytojų kalbos bus ne skelbėju, bet Dievo žodžio dartytoju. Tuotarpu Dievo žodis reikia skelbti **nebilekaip**, bet kuogeriausiai. Jeigu koksai bļogai lenkiskai temokas kunigas, isilipeš į sakyklą pradėtu pamokslą teip: W imie Ojca i Sina i Duka Swintejo. Amien. Moi kakani parakwijani ir t. t., argi Tamista galėtumei tokio pamoslo be nuobodžio klausyti. Man matas, jei syki ir paklausytumei, tai ne dėl naudos dvasiszkos, tiktai dėl pasijuokimo isz to „žmudzina z pod ciemnej

gwiazdy.“ Juk teip, Na o jeigu lenkui ne vis tiek ar kunigas gražiai, lenkiskai pasako pamokslą ar nežmoniskai darko lenkiską kalbą, tai lygiai ir lietuviui ne vis tiek ar kunigas gražiai lietuviskai skelbia Dievo žodį ar bile kaip moka liežuvio sutersztu visokiais makaronizmais. Lietuviai tokie pat žmonis, kaip ir lenkai, todėl kaip lenkams nepatinka darymas lenkiskos kalbos sakyklose, teip lygiai nepatinka ir lietuviams darymas lietuviskos kalbos, ir nepatinka netiktai lietuviams inteligentams, bet ir szejpiau prasciokėliams, kurie irgi moka savo kalbos darytojus gražiai iszjuoti. Tiems mano žodžiams patvirtinti papasakosiu Tamistai garsią pas mus istoriją apie kanauniką Szliką. Buvęs tai vokiety, nežinia koku kelu į musų vyskupiją patekęs; gyvenęs Varniuose prie Žemaičių Vyskupo (tur but Giedaiczio), kursai ir padaręs jį kanauniku ir prisiekintuoju Laižuvos klebonu. Na, atvykęs Laižuvon, užsimanęs jisai tą vyskupo parėdymą apgarsinti savo parakvijonams. Bet kadangi ans kaipo vokiety prastai lietuviskai temokėjęs, tatau apskelbęs isz sakyklos minėtąjį vyskupo parėdymą teip: „Na jus parakvijonis žinokit, juog asz Szlikis kanaunikis laižau bažnyčią prisikęs“ . . . Ar tikrai teip buvo, ar žmonis patis tyczia tą istoriją padailino, idant butu juokingesnė, tai kitas klausimas. Bet tai tiesa, juog nevienas žemaitis ir po sziai diena tebesijuokia isz ano amž. at. kanauniko Szliko, nemokėjusio gerai lietuviskai į žmones prakalbėti. Matai, Tamista, kad ir lietuviskos kalbos teip pat negalima daryt, kaip ir lenkiskos. Na, o nedaryt, reikia kaip viena teip kita gerai iszsimokyti. O kaip gi Kauno klierikai gražiai lietuviskai sznekėti iszmoks, jeigu teip savęs lietuviskai nesznėkės?

Lenkomanas: Na jau, tesimokina sau lietuviskai, tiktai tenebuna „litvomanais“, tenešiskyria nuo lenkų, teneužmirszta, juog mes visi ar lietuviai ar mozurai — vienos Lenkijos vaikai ir turime per tai buti lenkais.

Kunigas: Perdaug įvairių užmetimų suvarei Tamista į vieną kruvą. Negalėdamas iszsykio ant visų atsakyti, pradėsiu nuo pirmutinio. Teikkis man, ponuli, pasakyti, kaip prigul vadinti lenką mylintį savo kalbą: **lenku ar lenkomanu?**

Lenkomanas: Navatnas klausimas! Lenkas mylįs savo kalbą yra lenku ir kuo labjaus ans myli savo kalbą tuo geresni yra lenku.

Kunigas: Na jeigu teip, tai kodėl Tamista lietuvius mylinczius savo lietuviszką kalbą vadini „litvomanais“? Teip pravardžiuodamas Tamista skriaudi lietuvius. Lietuvys mylįs savo kalbą yra ne „litvomanas, bet lietuviu, ir kuo labjaus ans myli savo kalbą, tuo geresniū yra lietuviu. Lietuvys yra ir bus lietuviu, teip kaip lenkas yra ir bus lenku. Tikras lietuvys negal but „litvomanu“; „litvomanu“ tegal but tiktai lenkas ar kitas koks svetimtautis lietuvystei prielankus, — teip pat kaip lenkomanu negal but tikras lenkas, bet lietuvys sulenkėjęs arba kitos koks svetimtautis atsidavęs lenkystės idealams.

Lenkomanas: Asz vadinu „litvomanais“ tus lietuvius, kurie iszsižada lenkystės ir ne nor but lenkais.

Kunigas: O asz dar kartą sakau Tamistai, juog lietuvys yra lietuviu ir **negal but lenku**, teip kaip žasinas negal but zelzinu, né gaidys — kałakutu. Kožnas tur but tuom, kuom jį Dievas sutvėrė.

Lenkomanas: Tai Tamista nepripažįsti, juog Lietuva su Lenkija buvo suriszta rysziu panasziu ant moterystės ryszio? Tamista atmeti istoriszką vienybę tų dvejų tautų?

Kunigas: Istorijos asz neatmetu, nepripažįstu tiktai Tamistos palyginimo. Kas kita-moterystės ryszys, o suvis kas kita politiszkas dvejų tautų susivienyjimas. Lenkai pamėgę tą palyginimą užmirszta, juog palyginimas tai ne davadas. Tai viena. O antra — juk ir tikroje moterystėje prigimtas skirtumas terp vyro ir moteriszkės ne nyksta; moteriszkė (į kurią lenkai lygina Lietuvą), niekados nenustoja ir negal nustoti **savo prigimtų tiesų**, ano kaip buvo teip ir pasilieka moteriszkė koku ten stebuļu įgytu barzdą, usus, ir kitus vyro privalumus, isz to jokio gerumo nebutu. Teip pat ir lietuviai negal nustot savo prigimtų tiesų: jie tur but lietuviais ir negal but lenkais. Vienybė puikus daigtas, tik reikia neužmirszti, kad vienybė tai **nesusiliejimas**. Vieszpataujant vienybei viskas pasilieka savo vietoj, savo ribose, užlaiko savo privalumus, tobulinasi, plėtojasi ir tai

gerai. Stojus-gi vienybės vieton susiliejimui viskas turētu pranykti: visi regimi žemiszki sutvėrimai turētu susilieti su žeme, nės isz jos yra imti; pati žemė turētu susilieti su žibanczią saule, saulė-su žvaigždėmis, iki ant gało viskas susilietu į vieną pirmyksztį debesyną, isz kurio pagal mokslinczių nutarimą viskas iszėję. Todėl norėdami užlaikyti savo tautiszumą, mes lietuviai negalim priimti nuo lenkųsiuliejimą po vienybės vardu.

Lenkomanas: Ei, ką Tamista, kunjgėl, szneki? Jeigu lenkai but norėję paversti lietuvius į lenkus, senei but tai padarę. Bet lietuviai ir po sziai dienai tebesti lietuviais, kaip gi tat drįsti Tamista sakyti, butin lenkai norėję lietuvius sulenkinti? Lenkai apszvietė lietuvius szventu tikėjimu, lenkai apgynė lietuvius nuo suvokietinimo ir aprusinimo, o apie lietuvių lenkinimą nė mislyti nemislyjo . . .

Kunjgas: Juog lenkų kunjgai mus apkriksztyjo, tai tiesa. Bet juog dvasiszko apszvietimo mūsų proseniai jokio nuo jų negavo tai irgi neabejotina tiesa. Nės kaip lenkų kunjgai Lietuvoj' apaształavo? Ar jie mokinosi lietuviszkai, idant suprantamoj' kalboj' sakyti tamsiems stabmeldžiams pamoksłus? Nė truputį. Jie mokino lietuvius lenkiszškai — o dažniausiai visai nieko nemokino. Prie tokių misijonorių nedyvai, juog lietuviai po kriksztui per ilgus amžius pasiliko ne katalikais bet tamsiais puspagoniais, kadangi apie Dievo žodžio skelbimą suprantamoj lietuviams kalboj', kaip to reikalauja bažnyczios įstatymai, nieks isz lenkų misijonorių nesirupino. Jeigu mes sziandiena tebėsam lietuviais ir katalikais, o ne tamsiais puspagoniais, tai už tatai turime dėkavoti visai ne lenkams?

Lenkomanas: O kam gi?

Kunjgas: Pirmucziausiai Dievui, o paskui (gėda sakyti) mūsų bambizams-kalvinams. Jie tai matydami, juog lietuviai lenkiszką pamoksłų nieko nesuprasdami pasilieka po senovei tamsiais puspagoniais, ėmė lietuviszkai skelbti savo kreivatikystę. Lietuviai iszgirdę savo kalboj Dievo žodį nors ir sudarkytą, pradėjo buriais virst į kalvinas, teip juog visoj' Lietuvoj' vos tik mažintėlė lietuvių katalikų saujele teliko. Na, iszvydus tai, norom nenorom turėjo ir katalikų dvasisz-

kija griebtis to paties ginklo t. y. lietuviszkos kalbos. Kunigams stojo į pagelbą jezuitai pradėjo sakynėt gražius lietuviszkus pamoksłus, spaudinti lietuviszkas kningas, raszyti lietuviszkas szventas giesmės ir tokiu budu sułaikė kreivatikystės platinasi. O nebuk kalvinų, nieks but ir nepamislyjęs nė apie lietuviszkus pamoksłus, nei apie lietuviszkas kningas; lietuviszkosę bažnyciosę ir po sziai dienai but' sakomi lenkiszki pamoksłai, kurių sviatas nesuprasdamas tebebutu tamsus, nieko neiszmanąs, kaip tai sziandiena matome Baltgudijoj' ir Mažgudijoj' name ir sziai dienai tebeviesszatauja bažnyciosę lenkiszka kalba. Lenkai isz to džiaugias, bet katalikas nelenkas tur pripažinti tamę peržengimą bažnycios prisakymo apie skelbimą Dievo žodžio ir tautiszka baltgudžių ir mažgudžių nuskriaudimą prigimtojų klausytojų kalboj.

Lenkomanas: Tamistos, matau, neperkalbėsiu. **Sudiev!**
Kunigas: Su Ponu Diev. A. G.

Kas girdėties Lietuvoje ir placioje pasaulėje?

Hakiai (Telsz. ap.) Birželio mėnesies 28 dieną su didžią iszkilmę atsiłaikė Słakių bažnycios konsekracija (paszventimas). Jo Mylista Szviesiauis musosios dijezijos Vyskupas Mieczisłovas Pallulionas pribuvo czionai 27 birželio dieną pavakaryje. Priderancziai pagal iszkilmingas ceremonijas žmonių ir kuningų sutiktas ir priimtas, įžengė bažnycion ir pasimeldęs prie didžiojo altoriaus, paskui anžengė ant trono ir sėdosi. Nepriprastoje ir retoje ceremonijoje priėmimo Vyskupo, bažnycioje radosi teip didis judėjimas žmonių, juog lyg girioje audros laikę neimaž negalima buvo girdėti žodžių, garbingam dekanui tildant žmones; todėl Szviesiauis V. turėjo įžengti ambonon ir isz ten prakalbėti į susirinkusius parakvijonis. Tada Szviesiauis V., szalip kitų dvasiszku ispėjimų iszreiszkę savąjį džiaugsmą regėdamas naują gražią murinę bažnycią, isz vidaus pusės labai puikiai ir priemoningai iszpuosztą, pagyrė parakvijonis ir garbingą kleboną kun. Nekuoszių už rupestringumą kaslink Dievo garbės padauginimo. Ant rytojaus 9 adynoje prasidėjo paszventimas bažnycios.

Paszventės bažnyčia iš oro pusės, Szvies. V. įsakė iš-
aiszkinti žmonėms ceremonijų ženklumą: ką atlikdamas gar-
bingas Kulių klebonas kn. Jarulaitis atkreipė tikincziųjų
atidę ant valandos svarbumo, kadą vyriausis vyskupystės
ganytojas jau žengia į vidų paszventamosios bažnyczios
ir jau dabar paszvēs ją į Dievo namus, palaimins parakvi-
jonių aukų ir szvento steigimos darba, — ant gašo antminė
tikintiems, kaip tą vietą reikia gerbti ir branginti.
Vidaus bažnyczios ir altoriaus konsekracija prasitēsė lig
pirmai adynai.

Per visą laiką buvimo Ilakiuose J. M. Vyskupas
rodėsi linksmas ir kontentas. 30 birželio pakonsekavo
kapus, gražiai apmurytus, ertus ir gražioje vietoje gulin-
czius. Paszventus kapus, buvo pamokslas, per kurį gar-
bingas kanaunikas Vyskupo kapelionas Antonas Karosas,
izkašbingai ir aiszkiai iszguldęs dalyką, iszkėlė nuopelnus
garbingo altaristos kn. Urbonavycziaus, kurs ant kapų
zomato iszmuryjimo yra paaukavęs asztuonis szimtus rublių.

Szvento Petro dieną valgant Szviesiausiam Vyskupui
pietus, į prieangį susirinko giedorių choras ir gražiai
iszpildė iš notų ant tryjų balsų rimtas ir grynai lietuviszkos
melodijos pagal kompoziciją Jo Mylėstos V. Suffragano
Baranauskio: „Sveikas gyvas!“ — „Dienelė brėkszta“ —
„Sudiev, Lietuva“ ir kitų keletą. Po pietų, Szviesiausis
V. iszėjo į prieangį prie giedorių, pagyrė steigimos giedojimo
mokslę ir davė jiems po medaliką ant pamenklo. Kas yra
svarbus daiktas, tai tie persergėjimai, kuriuos Szviesiausis
V. davė bažnyczios giedoriams. 1) Liepė giedoriams
bažnyczioje giedant neszaukti, nerėkti perdaug, bet steigties
gražumi, malonumi, rimtu balsu giedoti, ir nekelti perdaug
augsztai balso, nės tuokart jau nebėra giedojimas, bet
rėksmas, cypimas, bliovimas, visuomet bjaurus ir bažny-
czioje nepriderąs. 2) Liepė giedoriams bažnyczioje giedant
neskubėties, neszunkinti lyg kokį marszą, bet giedoti iszlengvo,
rimtu, tąsumi taktu. „Giedodami neskubėkitės — sako —
kad tik daugiau pagiedotumet giesmių, bet daug geriaus
bus, jei jūs ir nedaug giesmių iszgiedosit, be tik gražiai,
rimtai, dvasiszškai, dievobaimingai...“ 3) Tų persergėjimų
iszpildymą pavedė prižiūrėti kuningams.

Paskutiniąją savo buvimo ĩlakiuose dieną, peržiurėjo bažnyčią, altorius, zakristiją, bažnyčios rubus indus ir padargus, visu kuom gerėjosi, džiaugėsi, gyrė; pagaliaus atsisveikindamas nuo trono prakaľbėjo į parakvijonis, gyrė bažnyčios vidaus išpuoszimą ir kitiems jį už paveikslą padavė, ir szirdingai padėkavojo ĩlakiszkiam už aukas ir vargus, statant ir puosziant bažnyčią pakeltus.

Ir isztiesų, architektoris p. Vyganovski sąžiniszkai atliko savo darbą. Cementiniai altoriai gotiszkamę styliuje ir sienų maliava teip puikiai, teip maľoniai, teip rimtai išzveizdi, juog negalima atsigerėti; jau tokio darbo ir tukstancziai metų praėjus nėvienas nepapeiks: tikrai gražus daiktas visumet bus už gražų pripažintas.

Statant ir puosziant bažnyčias ir, visuotinai, visa bažnyčios fabrika tuokart tiktai pasiseka (pavyksta), kai parakvijonis turi iszmingus ir energiszkus vadovus. Civiliszkieji, o ĩpatingai prascziokėliai, nevisuomet supranta bažnyčios dvasią, ir tankiai tas jiems patinka, kas bažnyčziai visiszkai nedera, nepritinka; czia jau kuningams reikia įsikiszi, ir tai su energija, paklausti specijalisto-architektoriaus rodos ir visiszkai pagal jo rodą daryti. Žmonių klausydamai, parakvijonams norėdami ĩtkiti, jei kuningai kartais atsiduoda ant noro ir gusto parakvijonių, visuomet subjaurioja bažnyčią neprideranczia architekturą, nusipelnydami rusczia papeiką nuo ateinanczių kartų. Didelę energija, iszmintį ir kantrybę parodė buvusiasis ĩlakių vikaras brangus kuningas Zeimavyczius lig ĩkalbėjo žmonėms, kad pagal p. Vyganovskio rodą dirbintu cementinius altorius. Dabartinis klebonas garbingas kn. Nekruszius teipo-gi neklausė: „Jurgeliai“, „Joneliai“! kaip jums tinka?“ bet su energija iszpildė architektoriaus — specijalisto planą ir pertat darbas iszėjo gražus, maľonus ir tikrai bažnytiszkas. Szlovė tebuni abiem amžinai patenkanti, kaip amžinai gražus jų darbas! Ir parakvijonių duosnumą ir rupesningumą, dėl Dievo namų pastatymo ir iszpuoszimo, amžių-amžiais paminės ateinanczios kartos!

Raseiniai. 24 birželio mėnesies dieną gubernijos marszeľga graf's Zubov įsteigė czia „artojų bendrovę“, artojų reikalams ramstyti. Į vice-pirmsėdį pakeltas tapo

p. L. Kantrimas, į sąnarius pp. R. Gruževski's ir J. Ivanovski's, į sekretarius p. M. Zycki's. Tokią pat bendrovę žada įsteigti ir kuningaikštis Mykolas Oginski's Telszių apskrityje. Žemdarbio ministerija ketina įsteigti Raseiniuose žemąją ukiszką iszkalą.

Kaunas. Maskoliai labai trokšta įrėdyti Lietuvoje rusiszku kningu krautuves ir raginti žmones kad jas skaitytu; įpatingai tuom dalyku ketina užsiimti „Maskoliszkosios“ Błaivystės Komitetai. Rusiszkos kningos yra naudingos . . . ruskiams, bet lietuviams reikia savų kningu, kurias kiekvienas lietuvis: didis, mažas, senas, jaunas, galėtu suprasti, tai yra lietuviams reikia lietuviszku kningu. Todėl nė „maskoliszkoji“ błaivystė mums ne reikalinga: vyrai! Įai Katalikiszka Bažnyčia mokina mums błaivystės, ir mes jos klausydami, iszsižadėkim degtinės (arielkos); o į tą „maskoliszkąją błaivystę“ mes nesiraszykim ir jų kningu nepriimkime, Įai vyresnybė duoda mums musosias, **lietuviszkas kningas!**

Vilnius. Prie general-gubernatoriaus Kochanov'o, komissija buvo nusprendusi monumentą (pamenklinę stovylą) Muravjov'ui pastatyti ant placo ties katedrinę cerkvę. Bet dabarties kilstąs projektas Muravjov'o monumentą pastatyti ant placo ties beprocių lazaretu. Maskoliszkos gazetos pyksta, sakydamos, nėviena maskolių nevažiuosent ant atidengimo monumento iszkilmės, bet užtat daugį privažiuosent lenkų pasidžiaugti isz to, kad teip tapo paniekintas Muravjov, ansai didžiausis katalikų ir lenkų persekiotojas.

Nuo uždarymo karziamų o įvedimo monopolijos, Vilniaus prascziokėliai nebeiszmano kur dėti liuosą laiką pabaigus darbą. „Kur eiti? ką dirbti? Karziamų nebėra. Bent varstą eik lig monopolijos kromo, pirkies degtinės, bet ką su ją darysi? gal neszies namon? . . . maža czia puota! . . .“ Teip kalbant girdėjom, eidami pro szalį murininkų, lipanczių nuo muro; vargszai, neiszmanė kur bedėsi liekų pavakarį. Ligsziolei vargdieniai — prascziokėliai liuosamę nuo darbo laikę, be karziamos, nežinojo kur kitur dingti, ir jų gyvenimas skaidėsi į dvi dali: darbą ir palei-

stuvystę po karčiamas, kuriose žuvo visos jų dorybės, atsinesztosios iš sodos (kaimo) miestan. Jaunikaitis iš sodos atėjęs miestan ant uždarbių, bemažko visuomet nuskursdavo doriszakai, įgydavo biauriuosius papročius; pagaliaus, sunykęs ant duszios ir ant kuno, pargriždavo namon mirtų, nieko gero neduodamas saviszkiams, negut tą patį doriszką ant kritį (zarazą) iš miesto parsinesztą. Dabarčiui svietiszka vyresnybė bruks jiems rusiszkas kningas ir rusiszkus skaitymus su visokiomis komedijomis. Truputį mokėdami lenkiszakai, vilmiszkiei prascziokėliai lengvai supranta rusiszką kalbą; dabarties jie buriais puls prie rusiszkosios kultūros. Polonomanai, civiliszkiejie ir dvasiszkiejie, naikindami lietuviszką kalbą ir įvesdami lenkiszką, kuogeriausiai patarnavo rusiszkajai idėjai: visi tie sulenkėjusiejie lietuviai kuogreicziai prišiuims rusiszkąją kultūrą. Norėjo polonomanai įvaisyti lenkiszką kalbą, bet pertatai kelią tik pataisė rusiszakai kalbai.

Damas.

Vilnius. Muravjov'ui monumentą jau pradėjo statyti ir, isztiesų, kaip augszcziaus praneszėme, ant **placo ties bepročių lazaretu**. Darbas prasidėjo galop birželio mėnesies.

Pelikonis. (Zarasų, arba Naualeksandravos apskr.) Terp lenkų ir bahtagudžių mūsų parakvijoje yra didelė dalis lietuvių, dar lietuviszkai namie tebekalbanczių. Liksziołai lietuviai neturėjo lietuviszko pamokslō, nės pamokslas buvo sakomas lenkiszakai. Bet naujasis mūsų prabaszczius garbingas kn. Budrys įvedė czia lietuviszkus pamokslus, kas antra nedėlia ir szventė sakomūs. Kaip didį apturėjome džiaugsmą mes lietuviai, nė iszpasakyti nebėra galima! Dievo žodis, Evangelijos tiesos, Jezaus Mieliausio žodžiai giliaus įsmenga szirdin ir gausesnį atnesza vaisių tadą, kai prigimtoje kalboje skelbiami yra. Kaip małonu mums buvo klausyti pamokslō, mūsų tėvų kalboje sakomo! Dabarties jau nebegalės iszjuokti ir niekinti mūsų kalbos lenkai, nebesakys: „jūsų kalba pagoniszka, nemint ir bažnyczioje nėra vartojama...“ Dabarties jau pažinome, kad szis naujasis prabaszczius atėjo pas mums ne lenkų karalystės, bet dangaus karalystės mums apsakinėtų ir, kaipo tikras kuningas, „visiems visu kuom stojosi“ — anot apaształo.

Damas.

Targovica (Pietinėje Maskolijoje.) Baisingą faktą atidengė nesenei ant jomarko Targovicoje. Ant jomarkų visuomet suseina buriai elgetų (ubagų) ažužnos praszyti. Viena luszka (kolieka) mergelė, sėdėdama szalip seno elgetos, suriko: „Tetute, tetute!“ Praeinanti moteriszke atsigrėžė ir pažino savo mergelę, prapuolusia pirmą dviejų nedėlių. Elgetos nenorėjo atiduoti mergelę, pakilo rėksmas, atbėgo policija ir atėmė mergelę, o elgetas arestavo. Par tardymą (sliectwo) iszsireiszke, juog elgetos (ubagai) užlaiko cieleą „fabrika koliekoms dirbti.“ vaikams iszlupa akis, iszsuka pirsztus, papjauna gislas, tokiais ir panasziais budais isz sveikų darė luszus (koliekus); paskui su jais viliojo ažužnas.

Ir musiejie elgetos nėra geresni. Laikas jau mums uždaryti elgetas į tam tikrus namus ir maitinti juos, kad nesivalkiotų su visokiomis szelmystėmis rinkdamos nuo gerų žmonių turta.

Turkijoje. Par ilgą laiką Turkija su Graikija kreipė prie savęs akis visos Europos. Bet viskas pasaulyje neišgai tveria! sztai vaina tarp szių minavojamų vieszpatyszių pasibaigė ir pakajus nors par didelį vargą įvestas. Priveikta Graikija turės Turkijai už mokėti 40 milijonų rublių isz-kaszczzių ir atiduoti gerosias apsigynimui vietas ant rubežiaus. Kada-gi Graikija yra labai neturtinga par netvarkyste paczių graiku, tai bus užvesta priveizda: didžiosios viesz-patystės pasuodins Graikijoje po vieną priveizdėtoji įėmimo ir aikvojimo turtų. Žinoma graikams ir neparanku, ir neszlovė. Spėja, buk visą vainą sukėlus Vokietija, kurios bankiesiams Graikija buvo ir pirmą daug skalna, bet nebuvo vilties, kad atiduos; dabar kas kitą: nors Graikiją nuplėsz galutinai, bet savo po truputį atsiims.

Graikija tadą vainą su didesnę Turkija buvo nelaiminga, pražutinga; už tat Turkijai — iszganinga. Pirmą Turkiją buvo visai nužeminta, kiekvienas aną mindė; o dabar pasirodė, kad Turkija neteip silpna, kaip regis. Kariszka laimė pakėlė ją labai augsztai, ypatingai akysė žmonių, vienodo tikėjimo — magometaniszko. Europoje, Azijoje ir Afrikoje magometanieczių yra arti 400 milijonų; turkiszkos gazetos pradėjo tankiai ir placziai raszyti, juog

Turką Sultonas esąs vyriausiuoju visų magometaniečių, dėlto visi turi stoties prieš jo šono karės laikę.

Magometaniečiams toksai susivienijimas, matyt, labai tinka, nes daugalyje vietų (Indijos, Egiptę) pradėjo mezliavą rinkti ant suszelpimo turkų, nukentėjusių karėje ir tt. Baisus butu daiktas, kad Sultonas įgautu didesnę galybę, nes turkai-žmonės baisingi, dvikimai, nemielaszirdingi, o jų tikėjimas liepia spausti ir žudyti visus ne to tikėjimo. Teip ir darė par kelius szimtus metų, kol europiečių ne susilpnino anų, atimdamę daug kunigaikštysčių. Sziamę numaryje paduodame porą paveikslių isz turkų buitės. 1) „Atvažiavimas Sultono į meczetę“ (bažnyčią) (žiurėk pusl. 14.) 2) „Turkai skaito telegramus apie karę“. (žiurėk pusl. 15).

Vaisxg.

Senuolis ir Giltinė.

Sakmė.

Kaip aszara sudžiuvęs nuog vargų senuolis
Dirbęs per kiaurą dieną kiutino ant guolės,
Neszės' žagarų nasztą — kaip daro vargdieniai —
Ugnelei susikurti, virti vakarienei

Benezdamas priilso ir sunkiai dusavo
Aimanavo ir dejavo.

Ant gaalo nuog peczių nuleidęs sunkią nasztą
Sėdos' ir į niuksantį girios žiurėdamas krasztą
Aszaras karczias liejo ir griaudžiai vaitojo
Ir net ant paties Dievo tais žodžiais rugojo:

„Ui Dievuliau, mano Dievulėli!

„Tu, kursai gražią szią pasaulę leidei,

„Dėlko-gi manę tiktai vargdienėli

„Teip visai užmirszai, teip visai apleidei.

„Rankos kojos gelia — neleidžia miegoti

„Ausis jau užpuolo, szonę turiu votį,

„Akis neprimato, — visur regiu ruką,

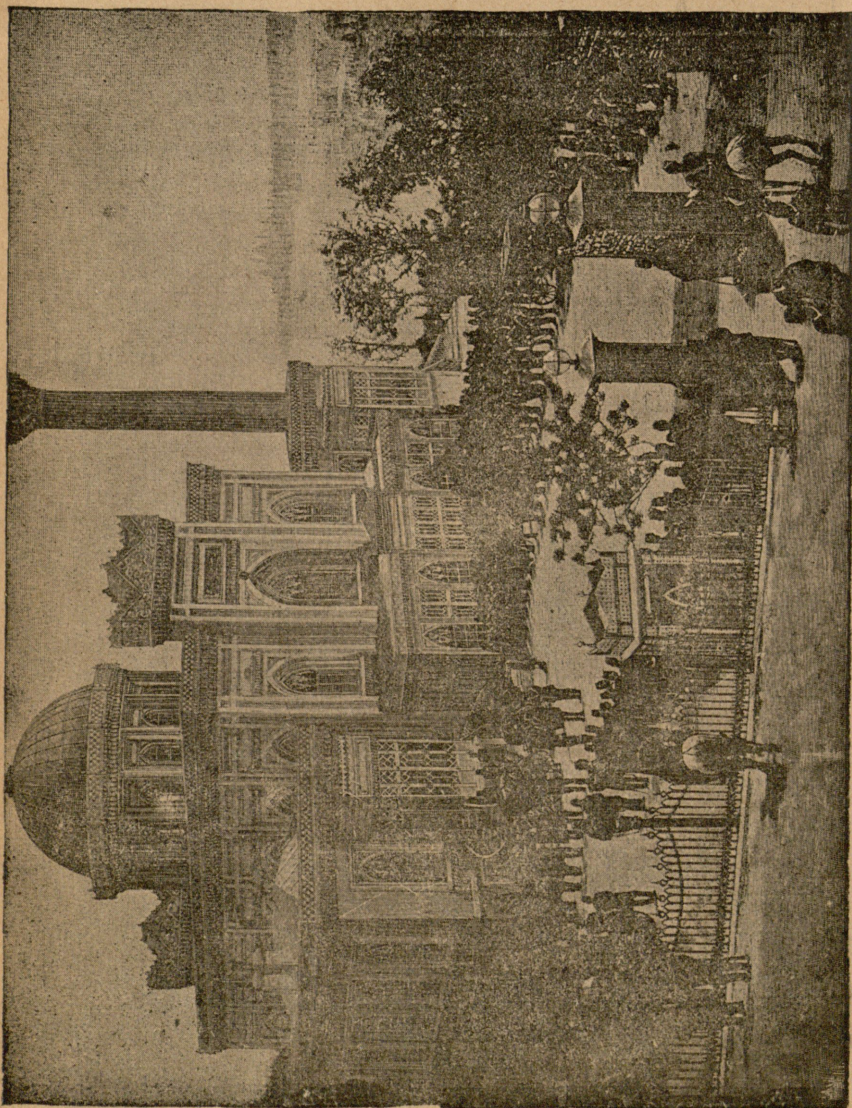
„Kartais drugys krato, dažnai gumbas suka.

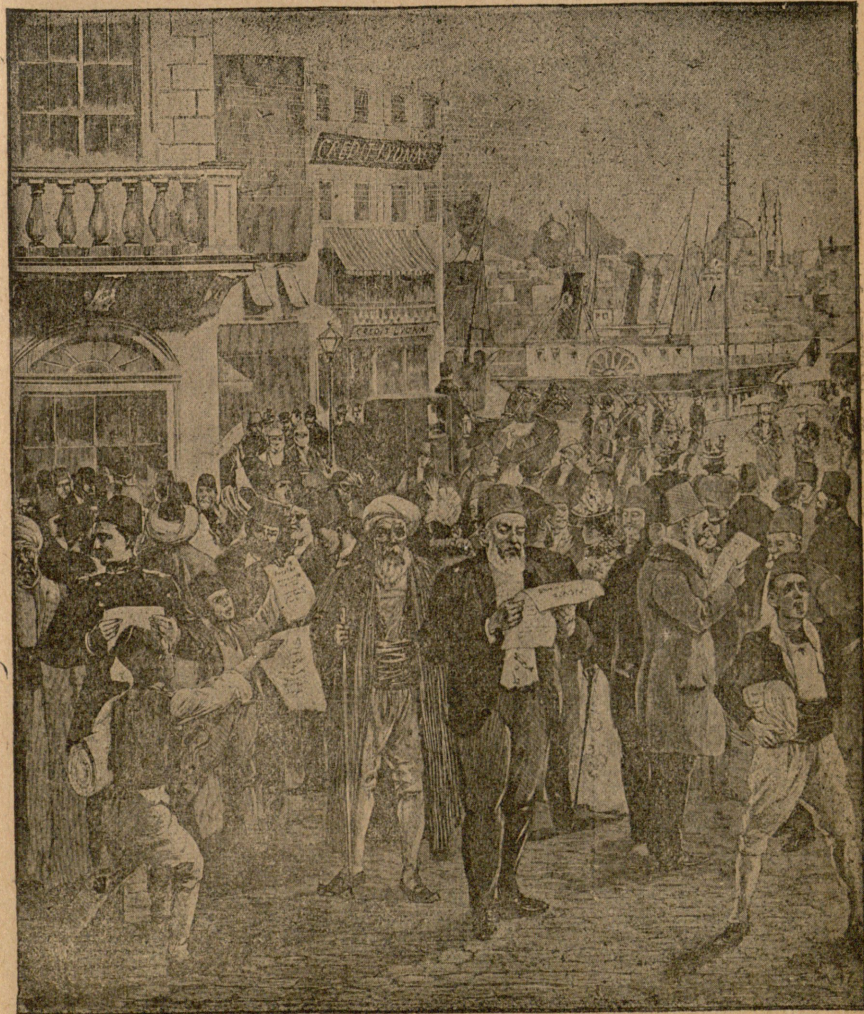
„Łažon eiti — donius, pagalvės mokėti,

„Łovininkas lenkti, pažniokai penėti;

„Vagorė vėl smarkiai pląka musza bara

„Dėlko, sako, bŁogai tu nuvalei barą?

- „Rykulys nedoras tau kerta per sprandą,
 „Kad nors vieną grudų sziauduosė atranda.
 „O jau, gink Dieve, iszeina urėdas . . .
 „Kas suskaitys mano bėdas:
 „Gyvuliai isznyko — javai pražuvo;
 „Linai nepavyko — bulvės supuvo;
 „Tuszczias klojimas, tuszczias lygiai kluonas;
 „Nėra druskos, nėra duonos.
 „Namie vėl stipk nuo szalczio nės kiauri langai . . .
 „Kada-gi tie nelaimės pasibaigs vargai? . .
 „Medžiai ir žolės isz Dievo lėmimo
 „Tur laimingesnį kur kas prigimimą:
 „Medžius pjuklas, — žoles dalgis pjauna, —
 „Manęs-gi net ir pati giltinė nerauna.
 „O giltinatė! kada-gi ateisi?
 „Kada tu manę pasilsėti leisi?“ . . .

Vai! Giltinė iszgirdus, netoli, mat, buvus,

Kaip skrandas sudžiuvus,

Prie senuolio priėjus,

Skylėtomis akimis savo žvilgterėjus:

„Tu, seni, tarė, manę szauki,

„Tu manęs teip lauki.

„Sztai tuojaus tavo iszpildysiu malda“. . . .

Senis norėtu bėgti — kojų nesuvaldo,

Kaip lapas epuszės isz baimės sudrebėjo

Ir užimtu žadu let — let prakalbėjo:

Asz, asz . . . szaukiau tik nasztą kad man pakylėtum’

Ir ją namon parvilkti sveika kad padėtum!

* * *

Brolyt’, kad tau nereiktu panasziai meluoti,
 Nedrįsk-gi pats pirm laiko giltinės jieszkoti.

Aldonas.

Pirma ir dabar. Kas nežino, juog žiliems patinka labjausiai sznekos apie senovės gadynę ir palyginimai dabartinio padėjimo su tuo kaip kitados gyventa. Tokios sznekos dažniausiai pasibaigia paprastu nutarimu, kad dabar visoko blogų einama, ir kad seniau visur kur kas ramesnio būta gyvenimo.

Jaunimas klauso tų sznekų su žingeidumu, bet draugia ir su neužsitikėjimu. Mat, sako, bepigu seniams meluoti, plikiams pesztis . . .

Tiesa, begyriant senovę ir visus jos parėdkus, seniai neretai truputį paskiedžia. Vienok tiesa ir tai, juog daugalyje dalykų seniai turi tikrą tiesą senus laikus, pagirti, o dabartinį mūsų padėjimą apraudoti. Paveizdan paimkim stovį apszvietimo pirma ir dabar.

Pradžioje szio amžiaus mūsų krasztę buvo szios vidutinis mokslinycios: 1) Kražių mokslinyczia 6 kliasų. Joje metuose 1795 buvo apie tukstantį mokįtinių. Paskiaus tasai skaitlius susimažino, bet vis-gi budavo ten apie 500 vaikų. 2) Kedainių mokslinyczia (5 kliasų), czia skaitlius mokįtinių daeidavo iki 400 su virszum. 3) Kretingos mokslinyczia (3 kliasų), kuri turėdavo nuo 100 iki 300 mokįtinių. 4) Raseinių mokslinyczia (pirma 3, paskui 6 kliasų); joje mokinosi į du szimtu mokįtinių. 5) Kałvarijos mokslinyczia (pirma 4, paskui 6 kliasų); joje buvo apie 300 mokįtinių. 6) Dotnavos mokslinyczia (pirma 3 paskui 6 kliasų), turėjo mokįtinių apie 250. 7) Padubisės mokslinyczia (pirma 3 paskui 6 kliasų); joje buvo apie 300 mokįtinių. 8) Telszių mokslinyczia (pirma 3 paskui 6 kliasų). Czia turėjo but ir-gi nemažiaus dvijų szimtų vaikų. 9) Kołainių mokslinyczia (6 kliasų), mokįtinių buvo apie 300. Ant gało 10) Sziaulių bajoriszka mokslinyczia (5 kliasų), įkurta 1840 metuose, kiek turėjo mokįtinių nėra žinios; bet rokuojant pagal kliasų skaitlių galima spėti, juog ten mokįtinių buta ir-gi nemažiaus kaip du szimtu.

Teip tai pirmoje pusėje szio amžiaus vidutinių mokslinyczių mūsų kraszte buvo 10, o apskritas skaitlius mokįtinių buvo 3000 suvirszum*). O dabar?

Dabar, kaip žinoma visiems, vidutinių mokslinyczių mūsų krasztę yra tiktai iszviso 3 (!): Kauno gimnaziją (8 kliasų). Joje 1895 metuose buvo 264 mokįtiniai 2) Sziaulių gimnazija (8 kliasų), kurioje mokinosi 253 mokįtiniai ir 3) Panevežio realiszkoj mokslinyczia (6 kliasų) — czia buvo tiktai 185 mokįtiniai.

*) Vołonczauskas Žemaiczių Vyskupyste. T. II p. 27—63.

Atskyrus iš to skaitliaus mokytinių pravoslaunuosius, žydus ir kitus svetimtikius pasiliko katalikų visose trijose mokslinyčiose tiktai 403!**)

Išz to viso matome, juog mūsų gubernijoje mokslinycių skaitlius susimažino trigubai (3: 10) o mokytinių skaitlius nuo 3090 daėjo iki 400 tai yra susimažino daugiau nei 7 kartus. Jeigu dar prie to pridursime, juog apskritas gyventojų skaitlius per pusę amžiaus suvirszum dvigubai pasidaugino, tai lengvai suprasime, juog procentas apturėjusių augsztesnių apszvietimą pirma buvo mažiausiai 14 kartu didesnis nei dabar.

Toliaus palyginkim kasztą. Senovės mokslinycios buvo beveik visos zokonjkų rankose. Zokonjkai buvo užveizdėtojai ir mokytojai. Tatai už mokslą imdavo par per metus tlktai 5 rub. Penkius rublius bedniausis ukininkas galėdavo įneszti, o valgį pristatydavo patis tėvai išz namų. Tokiu budu kožnas ar tai ponas ar ukininkas galėdavo savo vaikus be didelio vargo ir pramokinti ir pramaitinti. — O dabar?

Dabar už mokslą ima mažiausiai 40 rubl., kvatiera kasztuoja 180 — 200 rubl. ir daugiau. Jeigu da prie to paruokuosime kningas, isztasimo mundieros ir kitus dalykus, tai rasime, juog mokinimas vaiko dabartinėse gimnazijose kasztuoja per metus mažiausiai, 300 rubl. Teip dalykams virtus lengvu suprasti, juog lietuviui ukininkui iszleidimas vaiko į gimnaziją mets nuo meto darosi vis sunkesniu, o neužilgo ir visai taps negalimu dalyku. Na, ar-gi neverta gailėtis senovės gadynių? A. J.

**) ПИЯТНАЯ Книжка Ков. Губ. 1896 Г. Стр. 70—71.

Ant sargybos.

Apie Prusų Lietuvą. Nesenei atsirado broszura (knin-gelė) apraszanti lietuviszkos kalbos padėjimą Prusų karalystėje. Visupirmu iszparodyta deputato p. Sanden'o apsirikimas, kursai tvirtina, dabartinį prusiszkų lietuvių nekontentumą kilus per lenkų agitaciją. Lietuvių-gi nekontentumas isz Prusų vyresnybės per priežastį turi paniekinimą lietu-

viszkos kalbos. Pagal vyriausio prezidento Rytprusijos Horn'o parėdymą, leidžiasi patį pradinį tikybos mokslą suteikti vaikams lietuviszkai, bet užginta mokytiės lietuviszkai skaityti ir raszyti. Vaikams paaugus, vėl leidžiasi lietuviszkai katechizuoti vaikus taisant juos prie konfirmacijos (katalikų pirmoji kommuniija); bet tadą jau tikroji katechizacija nebėra galima, dėl nemokėjimo vaikų lietuviszkai skaityti gerai, nės lietuviszkos kalbos jie nėra mokyti. Pertatai isznyko tikroji lietuvių katechizacija, jaunoji lietuvių karta negavusi gero tikybos moklo isztvirko, atsileidė giminystės sąrisziai, jaunoji lietuvių karta tapo palanki prie socializmo. Lietuviai skundžiasi ant paniekinimo lietuviszkos kalbos ir jų skundos yra teisingos, ką pripažino per praėjusį saimą pats konservatyvų deputatas landratas dr. Schnaubert.

Visai neteisingai tvirtina p. Sanden, buk Prusų lenkai ir lietuviai prieszingauja varomi mokyties vokiszkos kalbos. Nėvienas lenkas, nėvienas lietuvis negirs savo vaikų, jei tie nesimokyty vokiszkos kalbos, be kurios jie negali apseiti, kuri jiems butinai yra reikalinga dėl pasisekimo gyvenimę. Bet ko nenori Prusų lietuvis ir lenkas, tai to: kad tikybos mokslas suteikiamas yra vaikams vokiszkoje kalboje, pertatai mokymas religijos pavirsta į mokymą vokiszkos kalbos; — kad visiszkai nemokia tėviszkos kalbos, nė skaityti-raszyti; pertatai tėviszka kalba visiszkai varoma yra isz vaikų galvos, teip kad nė su savo tėvais nebegali susiraszyti per ląksztą savo tėviszkoje kalboje ir nuo savo tėvų ir giminės atsiszalėja; — pagaliaus, kad mokydami vokiszkos kalbos, nenori aiskinti nesuprantamuosius žodžius, primindami atsakanczius žodžius isz tėviszkos kalbos, pertat mokslas labai vargingas ir nespėrus tampa.

Sziokas ydas lai valdžia praszalina isz mokymo, ir kiekvienas bus kontentas ir pats geis, kad jo vaikai butų mokomi vokiszkos kalbos. Ne dėl vokiszkos kalbos mokymo guodžiasi lietuviai ir lenkai, bet dėlto kad jų tėviszka kalba yra paniekinta, apleistą ir varoma laukan. Toliaus autorius skaudžiomis dažyvėmis apraszo, kaip jaunoji lietuvių karta per paniekinimą prigimtosios kalbos isztvirko, nebelenkia, nebeklauso gimdytojų, užtat noriai atkreipia ausį ant socialistų mokslu, kurių pirmiaus ten nebuvo.

Deputatas Sanden yra pasakęs, kad lietuviams galima būtų duoti nekurius palengvinimus kalbos dalykuosė, kad ne tie lenkai. Kad lietuviai buvo nuleidę deputaciją lig vieno augsztai pastatyto vokieczio, szis atsakė: Dėl lenkų, negalime iszklausyti jų praszymo, ir todėl turite vienkart su anais kentėti.“ Žinoma, pertatai auga lenkų ir lietuvių nekontentumas ant prūsų vyresnybės. Zakonai (konstitucija) kiekvienai Vokiečių Imperijos tautai suteikė liuosybę savai prigimtai kalbai užlaikyti ir lavinti, ir apszvietimui įgyti savojoje kalboje; bet Prūsų vyresnybė to zokano nepildo, visai prieszingai elgiasi — steigiasi isznaikinti lietuviszką ir lenkiszką kalbas.

Autorius pataria prūsų vyresnybei, kad suteiktų prideranciją liuosybę lietuviszkai ir lenkiszakai kalbai. O jei to nepadarysite — sako jis vokiecziams — tai vis tiek lietuviai ir lenkai atsiprovos sau prideranciją liuosybę kalbos dalykuosė, kurią yra suteikusi jiems konstitucija (zakonai). Nes dvasiszka srovė negali būti apstabdyta policėjiszkais tarpais. Prie to, Vokėtijai daug geriaus bus nearzinant lenkų ir lietuvių ir santaikoje su jais gyvenant; nes ateitė yra tamsi, ir su sziantieniniu galiunu viseip gali rytoj atsitikti.

Žinios apie Žemaičių Kalvariją.

Žemaičių Kalvarija plაცiai yra žinoma ir retas kurs žemaitis nėra buvęs Kalvarijoje, o įpatingai per didžiusius atlaidus, kurie laikomi yra nuo 1 iki 12 liepos mėnesies dienos. Todėl ne be naudos bus, padavus czia žinias apie kilmę tos szventos vietos.

Vieta, ant kurios sziantien stovi miestelis, seniaus vadinosi **Gardais**; buvo tai soda (kaima) prigulinti prie vyskupo. Toje sodoje buvo koplyczia, pastatyta ant kalno, kurs dabarcziui vadinasi Szv. Jono Kriksztytojaus kalnu. Gardai buvo tai filija Alsėdžių parakvijos; prie jos gyveno vienas kuningas. Metuosė 1636 vyskupas Jurgis Tiszkevyczius pakėlė Gardų filiją į parakviją, o metuosė 1837 atidavė zokoninkams domininkonams; pastatydino jiems naują medinę bažnyczią su klosztoriumi anapus Vardavos

upės, kur dabarcziui klebonijos sodnas. Dar vyskupas Jurgis Tiszkevyczius, uolus ant praplatinimo Dievo garbės, žinodamas, juog per apmislyjimą kanczių V. Jezaus, žmonių szirdis veikiai užsidega Dievo meilę, įsteigė Garduose Kałvariją; isz tos priežasties ir miestelis tapo pramintas Kałvariją, kaip ir ikisziolei vadinasi. Nuvažiavęs į Gardų sodą, pats paskyrė kałnus ir vietas, ant kurių koplyczias statyti ketino; paskaitė žingsnius nuo vietos iki vietos, kad tiek butu kiek J. Kristus kanczių laikę perėjo; pats eidamas takais, barstė žemę szventą, kurią pirmiaus buvo parsivežęs tycziomis isz Jeruzaliaus, ir savo kasztu padirbino 19 koplyczzių ir dovenojo dalį medžio szvento Kryžiaus, ant kurio V. J. Kristus kibojo. Paskui metuosę 1639 iszmeldė nuo Tėvo Szventojo Urbono VIII atłaidus. Visa tai atlikęs, liepė vienam kuningui paraszyti małdas ir giesmes, kurias ikisziolei tebegieda žmonės kałnus vaiksziudami.

Medinė bažnyčia, vyskupo Jurgio Tiszkevycziaus įsteigta, pradėjo griuti; todėl Antanas Tiszkevyczius, tapęs Žemaičių vyskupu, 1750 metuosę pastatydino naują didelę medinę bažnyčią, kurią papuoszęs penkioliką altorių, paskiaus paszventė ir daug nuo Tėvo Szventojo iszmeldė atłaidų, kurius kiekvienas Kałvarijos kałnus vaiksziudamas gali pelnyti. Nekurias koplyczias pataisė, o kitas isznaujo perdirbino.

Senovės rasztai sako, Jurgis Tiszkevyczius vyskupas, į Vilnių maskoliams atplūstant, iszvydęs pavojų, iszvažiavęs Karaliaucziun metuosę 1657 ir ten miręs. Jo kunas ilgai gulėjo palaidotas luterionių bažnyczios rusyje. Ką pajutęs ano gentis Antanas Tiszkevyczius, nusiuntė savo tarnus į Prusus ir pargabeno vyskupo kuną į Kałvariją. Czia paguldytos szv. Jono koplyczioje gulėjo per nedėlią, o tuotarpu žmonės isz visų pusių pūsdomi, laikė budynę. Po dviejų nedėlių atvažiavo į Kałvariją vyskupas su didžiu buriu kuningų, įdėjo vyskupo Jurgio į cinos grabą ir su didžiausią iszkilmę 3 sausio mėnesies dieną 1762 m. palaidojo dominikonų bažnyczios rusyje ties didžiuoju altorium, kamę ir ikisziolei tebėra, nės domininkonai

kečdamies į murinę bažnyčią, paliko Vyskupo Jurgio kuną senoje vietoje.

Antano Tiszkevycziaus bažnyčiai dar gerai tebesant, zokoninkai turėdami truputį pinigų, užsigeidė gražesnės, muro, bažnyčios. Togidėl 1780 m. ant klosztoriaus žemės padėjo jos pamatą. Darbas, pasibaigus pinigams, labai neklojosi, ir patį pradėjo abejoti, ar iszgalės kada nors pabaigti bažnyčią. Zokono vyresnybė tuos dalykus iszvydusi, parkėlė į Kalvariją dideliai mokanti pinigų rinkti kuningą Vaitkevyczių ir įsakė brusti apie dirbamąją bažnyčią. Tas, atvykęs Kalvarijon, leidosi prie žmonių, melšdamas, kad nedaleistu sugriuti pradėtai bažnyčiai. Szventomis dienomis įvairiosę bažnyčiosę sakydamas pamokslus apie mielaszirdystę, baigdavo tuom, kad duotu pinigų ant užbaigimo bažnyčios. Teip darydamas tiek surinko pinigų, juog 1821 m. pabengė bažnyčią. Domininkonai nebetrukdami 1824 m. suardę senąją bažnyčią, jos altorius nuneszė į naująją bažnyčią.

Kalvarijos klosztoriuje gyveno apie 15 zokoninkų, isz kurių vieni mokė vaikus, o kiti valdė parakviją ir mokė žmones. Nuo 1644 m. iki gało asztuoniolikto amžiaus buvo Kalvarijoje mokslinyczia, į kurią žiemos laikę eidavo po keles deszintis vaikų mokytusi. Devynioliktam amžiui prasidedant ciecorius Aleksandras I, atnaujindamas Vilnaus universitetą, norejo padauginti mokslus. Zokoninkai, apturėję daleidimą, pradėjo mokyti vaikus, nereikalaudami nėjokio užmokesnio. Ir Kalvarijos domininkonai iszmeldė nuo vyskupo Juozapo Giedraiczio, kad pas klosztorių namus dėl mokslinyczios atidarytų; leidžiant svietiszkaui vyresnybei, Kalvarijoje tapo atidaryta keturių klasų mokslinyczia. Pirmuosiuosę 1803 metuosę susirinko 176, o paskiaus susirinkdavo po 300 vaikų. Prie to domininkonai daug kningų ir įvairių kitų pabuklių mokslui reikalingų pripirko. Vyresnybė, regėdama, domininkonams vykstant mokyti, 1818 m. pakėlė K. mokslinyczią į szesziasklasinę, o 1825 į tikrą szeszijų klasų gimnaziją. Laikę sumiszimo 1831 m. mokslinyczia buvo uždaryta ir vaikai paleisti namon. Paskui dar domininkonai buvo atidarę mokslinyczią ir pradėjo iszguldynėti visus mokslus ant rusiszko

liežuvio. Pagaliaus visiszkai tapo uždaryta 1836 m. ir visi mokslincyzios rasztai buvo iszsiūsti Vilniun. Paskutiniasis mokslincyzios perdėtinis buvo kuningas Aleksandravyczius.*)

Žemaiczių Kałvarija yra dar ir tuom garbinga, kad turi stebuklingą Motynos Szvencziausios abrozda. Apie tą abrozda teip liudyja senovės rasztai, klosztoriaus kningynę lig pat paskutiniojo gaisro tebebuvusiejie.***) Kad vyskupas Jurgis Tiszkevczius parkėlė domininkonus į Kałvarija, vienas isz jų Petras Puhaczewski's iszkeliavo į Rymą pabengti mokslus ir užsigyveno ten klosztoriuje domininkonų, pakajuje kuriamę kitados ligonis talpindavo. Toje stancijoje būvo ant sienos pakabintas abrozdas Motynos Szvencziausios su kudikėliu Jezum ant rankų, pamaliavotas vieno isz domininkonų. Priesz tą abrozda melsdamos Petras Puhaczewski's regėjo szviesybę apie galvą Motynos Szvencziausios ir kudikėlio Jezaus. Kad vienas isz brolių zokoninkų, vardu Romualdus, smarkiai susirgo, teip kad jau nustojo kalbos, tuokart Petras, uždegęs grabnyczią priesz tą abrozda pradėjo karsztai melsties, praszydamas sveikatos ligoniui. Ir szitai, stebuklas nusidavė, nės ligonis tuojaus atsikėlė, apsilviko rubais ir visiszkai paliko sveikas. Griždamas atgal į Žemaiczius, iszprasžė nuo Rymo domininkonų tą Motyną Szvencziausios abrozda ir parvežęs, pavedė Kałvarijos klosztoriaus praorui. Tasai laikė abrozda savo stancijoje ir tokią pat szviesybę ant abrozdo regėdavo. Po jo smerczio, kad Petras paliko praoru, arba klosztoriaus perdėtiniu, nuneszė su processija stebuklingą abrozda į bažnyczią ir patalpino didžiajamę altoriuje. Jau nuo dienos perkėlimo abrozdo į bažnyczią, žmonės isz visų pusių pradėjo rinkties prie stebuklingo abrozdo ir datirti įvairių mylistų, terp kurių galima czia vieną priminti. Metuosę 1648 turtingo pono Lvavyczės sunus, daktarų apleistas be vilties iszgydymo, per tris dienas buvo

*) Žinia apie Žemaiczių Kałvarijos bažnyczią, domininkonus ir keleivystes sudėta pagal Vyskupo Vołonceauskio „Žemaiczių Vyskupystę“.

**) Isz Kałvarijos kningyno žinias pasėmė laikr. „Apost. Serca Jez.“ 1887 met.

marinamas. Jo tėvas, dievobaimingas vyras, atsiklaupęs prie lovos serganczio savo sunaus, padarė apžadus: juog jeigu iszgys jo sunus, eis su juom kartu Kalvarijon pagarbintų Motynos Szvencziausios stebuklingame abrozde ir apvaiszczios Jezaus Kristaus kanczių kelius. Kaip tiktai pabengė małda, szitai, sunus atsikėlė visai sveikas. Dėl iszpildymo apžadų abudu atkeliavo į Kalvariją ir užraszė ten tą atsitikimą, palikę gausingas aukas (apieras). Daugybė daiktų, užkabintų prie abrozdo, kaip tai: szirdzių, kojų, ir t. p., liudyja apie mylistas apturėtas prie to abrozdo per užtarymą Motynos Szvencziausios.)*

Vyskupas Jurgis Tiszkevyczius, duosniai visu-kuom Kalvarijos bažnyčią apdovenojęs, regėdamas anai dar trukstant szvento Kryžiaus relikvijų, didelesnį szmotelį szvento Kryžiaus medžio parvežė isz Liublino nuo kuningų domininkonų. Kurią tai dalį szv. Kryžiaus įtaisyta į didelę monstranciją nesza kuningas laikę didžiųjų processijų, kad vaikszzioja kalnus per didžiusius atłaidus (arba, anot žemaiczių betarint, „ant didžiosios Kalvarijos“) ir per szvento Kryžiaus atradimą 3 diena gegužės mėnesio.

Kiekviena tauta turi savo kraszė ipatingas szventas vietas, kurias megsta lankyti dėl duszios atgaivinimo ir kitų dvasiszkių naudų apturėjimo. Teip ir žemaicziai megsta lankyti ipatingai tas dvi vietas: Kalvariją ir Szidlavą; Kalvariją kaip vietą paszvestą atminimui kanczių Jezaus Kristaus, o Szidlavą, kaip vietą apsi-reiszkimo Motynos Szvencziausios

— Bet ipatingai kuningai bureis su parapijomis pradėjo lankyti tas vietas nuo laikų vyskupo Antano Tyszkevycziaus, kurs 1742 metuosę, įsakė klebonams: Mosėdzios, Skuodo, Pałangos, Gardzių, Kartėnų, Sałautų, Zagarės, Akmenės, Papilės, Kurszėnų, Szaukėnų ir visiems arcziaus Kalvarijos gyvenantiems kas metą vaikszzioti į Kalvariją ant didžiųjų atłaidų. Dar parėdė, kad klebonas vieną sykį teip ne atėjęs, mokėtu dominin-

*) Žinią apie stebuklingą abrozda Kalvarijos imame isz mėnesinio laikraszczio „Apostolstwo Serca Jezusowego. 1887 r. Kraków.“; kurs tą žinią pasėmė isz dokumentų Kalvarijos bibliotekoje buvusių.

konams 50 timpų (9 rublei). O tiems įsakė už tus pinigų taisyti kaštų koplyczias. Klebonai tada vyskupui liepiant, surinkę savo parapijos žmonių burį, su bugnais patrubocziais, paparcziais, ałtorėliais ir su visą bažnyczios iszkilmę keliaudavo į Kalvariją ant Apłankymo Motynos Szvencziausios. Paporczius stipri jaunikaicziai neszdavo raiti. Domininkonai, pajutę kokią nors parapiją atkeliaujant, iszeidavo į laukus sutikti. Į miestelį įeinant, jaunikaicziai paparczius virpino, bugnus mūszė, patruboczius putė ir isz szaudyklių szaudė; o senieji su moteriszkomis atsispiesdami giedodavo ir szaukdavo; nės juo kuri parapija su didesniu trenksmu į miestelį įėjo, tuo didesnė buvo garbė. Kiekvienas klebonas keletą dienų Kalvarijoje sutrukęs, tą paczią eilią su savaisiais, namon grįžo. Į savo parapijos bažnyczią visas buris parėjęs, palikdavo minavotosios pabuklės, garbino Vieszpatį Dievą už sveikatą, atliktą keleivystę ir namon grįžo.

Bet neilgai toksai budas keliavimo į Kalvariją tvėrė. Nės nėra teip dievobaimingo darbo, kurį žmogus ant pikto neapverstu. Tas pats atsitiko ir su szventomis keleivystėmis. Žmonės užvis toli nuo Kalvarijos gyvenantis ne galėdami vieną dieną į vietą nueiti, mažne visados nakvodavo pas karcziamas po miestus, kur apsigerdavo tankiai ir daugiaus ko blogo dasileisdavo. Jaunikaicziai, norėdami didesnią tranksmą padaryti, įdrįso szaudyti ir bažnycziose. Vis tą datyręs Vyskupas Jonas Zopacinskis 1763 m. butinai užgynė tokiu budu keliauti į atłaidus. Nuo to laiko ir iki sziolei žmonės patįs vieni be iszkilmės po deszintis ir po daugiaus giedodami szventas giesmes*) pradėjo vaikszczioti į atłaidus.

Bet skaitlius žmonių, apłankanczių Kalvariją kas kart mažiaus. Kitados, kada dar dominikonų budavo po deszintis ir suvažiuodavo svetiszkų kuningų po 40 ir žmonių budavo po 20 tukstanczių kasdieną. O dabar kada tiktai suvažiuoja kuningų apie 20 ir žmonių surinkta tiktai apie 10 tukstanczių ir tai tiktai per tris dienas: petnyczioje, sabatoje ir nedėlioje po apłankymo Motynos szvencziausios.

*) „Žem. Vyskup.“

Dominikonai gyveno Kaļvaryjoje apie 260 metų ir buvo glėbėjai tos szventos vietos, sargais szvento abrozdo Motynos Szv. ir rupestringais apszviestojeis žmonių. Skaitlius jų ne visados buvo vienoks; kartais budavo po dvidešimtis, o kartais ir po deszimtį. Kad parsikele į naują murinę bažnyčią 1824 metuose, gyvename dar sename medžio klosztoriuje; po keletu deszimtų metų klosztorius sudegė, ir dominikonai pastatė naują isz murio klosztorių arti naujos bažnyczios ir ten gyveno iki 1883 metų.

Turėjo jų ne mažą gabałą žemės apie penkius valakus; prie jų prigulėjo Pasrųjų pievos, už kurias iszrinkdavo po 500 rublių; Alsėdžių vandeninis maūnas, atneszās po tukstantį rublių ant metų; prie to dar žmonės par vis mylėdami dominikonus atvesdavo par metus po keletą szimtų avinų, jaučių ir žasų, teip kad dominikonai Kaļvariyoje gyveno labai gerai ir ne kentėjo stokos. Po iszvežimo paskutinių zokaninkų: kun. Alszauschio ir kun. Tirosiko į Agloną ir po panaikinimo klosztoriaus svietiszka vyresnybė atėme Pasrųjų pievas. Alsėdžių maūną ir poļvarką su žeme, palikę prie klebonijos tiktai trisdeszimtis tris deszimtinus žemės, ir tai dar norėjo atimti ir klosztorių ir perdirbti ar į kazarmas, ar į kitą ką, ir tiktai per storonę klebono kun. Lenkauschio ir parapijonų paliko prie bažnyczios.

Paskutiniu praoru klosztoriaus buvo sz. atminties kun. Daugėla, kurs po atidavimo klosztoriaus inventoria kun. Senkauskiui iszvažiavo į Rymą ir ten, taisydamos į Neapolį važiuoti umai numirė.

Bažnyczia, pradėta muryti 1780 m. ir užbengta 1821 m., turi ilgumo dvidešimtis ir keturius seksnius, pļatumo dvileką sieksnių į boksztai buvo neužbaigti ir auksztumo turėjo apie trileką sieksnių; tiktai dviem sieksneis buvo auksztesni už stogą. Bažnyczia dar prie dominikonų buvo keletą kartų partaisyta. Nuo pradžios skliaustas (sutitas) buvo sudėtas isz balkių ir lentų, prisegtų prie balkių; paskui buvo apvalei iszdirbtas ir isztinkavotas; stogs pirmiaus buvo apdengtas stiegelėmis, paskui cinkinėmis skardomis; bet kad bļogai buvo uždengtas, neužilgo prakiuro ir vanduo pradėjo varvėti daugybėse vietų; tad

skardą nuplėszė ir apdengė, ant nelaimės, gontais. Dar prie domininkonų, užsidegus nekurioms trioboms arti bažnyčios, ir stogs bažnyčės buvo užsidegęs, bet tuokart paspėjo užgesyti.*)

Atėjo 17 diena gegužės mėnesio 1896 m. Po pusdienio prasidėjus antrai adynai, iszgirdo žmonės varpo balsą, iszbėgo isz triobų ir pamatė ugnį szalip kapų: užsidegė kalvė tuo tarpių; ir didelis buvo vėjas ir greitai užsidegė kelios triobos. Vėjas neszė dumus ir kibirkstis stacziai ant bažnyčios stogo. Suskato visi bažnyčią gelbėti, bėgo ir kas kam papuole nesze isz bažnyčios. Visu-pirmiausiai klebonas iszneszė szvencziausį Sakramentą, kamandorius szventą kryžių, vyrai nuėmė abrozda Motynos szv. Beneszant daiktus, užsidegė ir bažnyčios stogas pļaczei. Pakiļo verksmai ir szaukimai po visą parapiją, kad pamatė bažnyčią degant. Bėgo į miestelį kas tikt galėjo; bet bėgo be jokių pabuklių ir maž te galėjo pagalbą duoti. O tuo tarpu miestelis pilnas dumų visas užė tai nuo ugnies, tai nuo didelio vėjo, tai nuo verksmo ir szaukimo žmonių; rodėsi, kad iszsmuszė paskutinė diena dėl miestelio; visi kitas triobas palikę gesyti, bėgo prie bažnyčios. Bet bažnyčios ne buvo nė ko mislyti gesyti, nės ne buvo nė kopeczių, nė kitų pabuklių reikalingų dėl gesymo ugnies: o prie to gontai jau buvo sutriuszę ir iszdžiuvę, todėl degė, kaip sziaudai ir greitai užsiemė visas stogs, o neužilgo per visus langus ugnis jau veizėjo į lauką raudonais liežuveis, baugindama žmonės, idant nieks nedrįstu prisiartinti ir paveizėti, kas dedas viduryje; o vidui tuo tarpu ugnis užė ir traszkėjo, balkei griuvo, langai sproginėjo ir tirszti juodi dumai, kiļdami augsztyn ir toli vėjo neszami, platino visur bļogą naujieną. Daugybė žmonių stovėjo prie boksztų; visi tie laukė, kas dės is su varpais ir visų nors buvo, idant bent varpai ne sutirptu. Ir, ant ļaimės ne sutirpo. Didysis varps, krisdamas pramuszė skliaustą ir pusiau iļindo, bet nesudužo; lygei ir kiti paliko sveiki. Ne maža ļaimė, kad žmonės subego greitai ir paspėjo iszneszti viską, tiktai abrozda Szv.

*) Toliaus sudėta akivaizdo.

domininko ne galėjo niekaip atpleszti nuo sienos: tas sudegė. Sudegė dominikonų kningynas, kuriame buvo ne maž įvairių rankraszčių, įpatingai pamokslų ir kitų senų kningų.

Kad sukrito balkei ir kazilai į vidų ir baige degti, tad žmonės ant gašo įėjo į vidų ir pradėjo gesyti nesudegusius dar medžius. Pavakarį ugnis jau buvo užleta ir tiktai dumai kur ne kur isz po pelenų ruko.

Isz visos bažnyczios beliko tiktai murai nuogi, apsvilę, ant kurių gailū buvo veizeti, ir kās pirmą kartą paveizėjo tas apsilverkė.

Ta nelaiminga naujiena greitai pasklydo po visus žemaiczius ir visur budina nuliudimą. Nors bažnyczia sudegė, bet meilė ir prisiriszimas žemaiczių prie tos szventos vietos ne isznyko, kas tuojaus pasirodė, kad pradėjo gausiai duoti aukas ant bažnyczios pataisymą, o įpatingai per didžiąją Kalvariją, teip kad pavasarį galima buvo pradėti taisyti. Pataisymas bažnyczios ne mažai kasztuos, nės skliaustas plytomis iszmurytas, stogs gelžinę skardą apdengets, boksztai žada buti paauksztinti ant penkiolikos sieksnių, grindis bus iszgrįstos cementinemis plytelėmis; žodžiu sakant, klebonas su parapijonais, kaip girdėties, žada viską dirbinti stiprei ir gražei, idant tiktai butu piningų; o to gero viena Kalvarijos parapija nelabai turtinga negalės priduoti. Visa viltis padėta yra ant visų žemaiczių. Ir užtikra, Kalvarija, kaipo szventa vieta, yra ne dėl vienos parapijos, bet dėl visų žemaiczių, o visi žemaicziai tą vietą myli ir mėgsta lankyti, nės ten stebuklingas abrozdas Motynos szvencziausios; ten vieta paszvesta atminimui sopulių Jezaus Kristaus, ten žmonės nuėję karszcziaus pasimeldžia, didžiaus gailis už savo nuodėmes ir pertatai veikiaus Dievą perpraszo. Ten nuliudusieji atgauna pakajų ir linksmybę, o kiecziausieji uusidėjėliai gailiesi ir nuodemių atleidimą. Todėl yra didelė viltis, kad žemaicziai iszpuosz tą vietą kuogeriausiai. *M. M. T.*

Keidosių Onutė.

Parasxė Savasis.

(Tąsa.)

— Jusų mylista atleiskite, bet tai vis tik žodžiai ir žodžiai. Išz szių žodžių nieko iszeiti negali. Mokslas tai ne viską gydantis vaistas ir jis prie didžiausio datyrimo mažai ką gali duoti. Ot, ir sveikas ag esi jau, gal, nemažai datyręs, bet jeigu kas paklaustu, kuomi galėtum pakelti savo szalį, tai, man rodos, neturėtum ką atsakyti, nės tai ir negalimas beveik daiktas.

— Atsakyti asz rasciau ką, vienok ne tamę darbas, ne tamę branduolis jo. Ir jeigu nuo manęs nieks da negirdėjo mano numanymo tautiszkamę darbę, tai priežastis to suvis kita. Asz vieną gerai žinau, juog „humanum errare est“ — žmogiszkas dalykas klysti. Dėl to ir asz apmislyju savo nnsprendimą ne metais . . .

— Akyva labai bucziau paklausyti jusų mislies — net szyptelėjusi linkon Vincų Vinco, pratarė ponia.

— Nesubrendusią misli nenorėcziau nuo savęs paleisti — atsakydamas pratarė Vincų Vincas.

Vienok suarzinti jo pažįstami, neiszimant ir Onutės, antpuolė ant jo ir toliak ujo, kol neprivertė ant gało.

— Na, gerai! gerai! — prispirtas prie kampo pratare Vincas ir pradėjo:

— Galutiniu, tai yra; svarbiausiu dėl mūsų kampo moklu asz sakau chemiją. Tai mokslas ateities! Chemijos darbas — isz žemės padaryti, pagaminti viską; ir valgi, ir drabuži, ir visoki įranki . . .

— Gerai, bet dėl ko jūs mislyjate, juog jūs neklystate? — paklausė ponia, — Ag yra ir kiti mokslai, isz kurių svietas nau-dojasi: yra philologija (kalbų mokslas), medicina (gydymo mokslas), jurisprudenceja (tiesų mokslas), yra ant gało matematika (skaitlių mokslas) su inžinierija, yra technologija, yra iklybos mokslas. . . . Kuo-gi tie visi negeri, arba nors nelygus su chemiją?

— Poniute! asz kalbą vedu apie Lietuvą ir lietuvius, o ne apie visą svieta. Jeigu mes gyventumem pamaryje arba ant sałos, tai asz sakycziau, juog mokslas apie marias mums reikalin-

siausias. Bet mes ne ant marių gyvename. Kiti mokslai, kaip philologija, jurisprudencija ir-gi mums netinku, nės su tais moklais gali buti tiktai priveizdėtoju (tarnu valdžios), o valdiszkos vietos musų žmonėms neduoda. Per tai patėmykite, kiek mokytu musų kampo vargsta be vietų. O da labjaus vargsta tie, kuriems teko valdybos vietos, nės jiems davė tokias, kurių kitiems nereikia. Ir teip, kaip matote, visi mokslai, kurie suriszti yra su tarnavimu dėl valdžios, mums netinka. Mums reikalingi tie mokslai, kurie patis per savę gali duoti užpelną — gali duoti duonos kąsnį. O kurs mokslas gali daugiaus žadėti nē chemija? Ant chemijos remiasi ir technologija — gausiausias mokslas savo pasekmėmis. Chemija pamokino Krupp'ą vokiečių daryti gerą plieną, chemija parodė, juog naudingas dalykas krėsti lauką superphosphatais. Chemija atrado vaistus nuo įvairių ligų. Chemija rado, kaip daryti stiklą, kaip isz marinių žolių jodą ir bromą gaminti; kitaip sakant, chemija mokina iszrasti naudą isz įvairių daiktų, duotų per prigimimą... Jeigu mes isz datyrimo suprātę, juog mums kiti keliai užkirsti, o imsimesi už naudingo dėl musų mokslo, jeigu mes vietoje tykoti kokios-nor valdiszkos vietelės, o imsimesi už darbo, tai mes umai pavysime kitas pralenkusias mus tautas. Chemija tai mokslas ateities. Kas pirmas ją sunaudos, tas ir pakils, nežiurint ant to, ar jis liuosas, ar pavergtas. Reikia tiktai vienybės ir sutaikos dėl musų žmonių, kad jie iszradę ką pirmiausiai siektusi apversti ant naudos savo žmonių. Dabar ikvaliai jau turime mes intelligentų dėl sudarymo rankvedžių visokių moklų, be kurių butu sunku suprasti chemiją ir naudoties isz jos.

— O asz mislyjau, juog jūs norite jaunus lietuvius mokyti chemijos įpatingosę mokslinyciose.

— Tai jau kitas dalykas, kur jie turi mokyties, ir kaip turi mokyties. Pirmiausiai reikia žinoti, ko mokinties, o ko ne.

— Tiesa, tai didelė tiesa! — pridurė Kurpiunas — kiek dabar vargszų philologų musų kampo be vietų sėdi ir negali kąsnį duonos užsidirbti, norins kiekvienas isz jų yra su dideliu mokslu. Kitas tiktu ir už professorių akademijos, bet... vietos vis tiek neduoda. Ir, kaip man rodosi, tai mislis pono Vincento apie valdiszką tarnavimą labai svarbi. Kiekvienas isz musų kampo einantis į mokslą turi pirmiausiai užsižadėti valdiszko

tarnavimo, neįjieszkoti ir nelaukti valdiszkos vietos ir duodant neimti. Kadą jaunas vaikas su szitokią mislą eis į mokslą, tai jis mokinsis tik to, isz ko paskui galės turėti naudą ir be vietos valdiszkos. Kiteip sakant, pabaigęs ar szioki ar toki mokslą, užsiims darbu duodancziu jam duoną. Nesivalkios kampas nuo kampo, bet dirbs — dėl savo naudos ir dėl naudos savųjų.

— Matote, poniute — pritarė Vincų Vincas — atsakymas ant jūsų klausimo ne teip sunkus, tiktai nežinia, ar jis teip tiesus, kaip man rodosi. O ką apie praktiszkus pamatus, tai jis turi jų ikvaliai.

— Szventa tiesa — atsakė ant szito ir ponia — szventa tiesa!

— Tai jūs tinkate ant to, juog mūsų mieriai geri?

— Gerumo jie geri, tiktai . . . ant jų tikti asz negalėcziau.

— Dėl ko gi?

— Susimildami, kokie tai mieriai, kurie be jokių vilczių, be jokių praszaistų ateiteje?

— Bet tie mūsų mierai dasiekiam?

— Ne apie tai kalbu. Asz sakau, kad jūsų mieriuose, jūsų programoje nėra nieko, kas galėtu pakelti žmogų, kas galėtu ikvėpti jam viltį szvesesnių laikų ateiteje . . . O be tokios vilties, asz nežinau, kaip gali gyventi?

— Jei tik vilczių neužtenka, poniute — pridurė Kurpiunas — tai asz jau nuo savęs į programą pono Vincento kiek reik idėsiu. Po szimtui metų lietuviai įgys toki apszvietimą, kad juosius paszauks į visas žemes karaliauti ir tokiu budu visa tauta taps karaliais.

— Tik dėl ko nepridėjote, ar tai teip daug bus karalysczių po szimtui metų, ar tai teip mažai užsiliks lietuvių — pritarė vienas isz sveczių.

— Hm! czion ir klausimui nėra vietos; žinomas dalykas, juog bus teip daug karalysczių — atkirto tas.

— Žiurėkite, kad nepavirstu visos į respublikas — pridėjo Onute.

— Tai-gi, tai-gi! — pratarė Kurpiunas — pirmiausiai visos pavirs į respublikas, paskui respublikonai ims vogti vieszą ląbą, kol visko neiszvogs. Paskui ims peszties terpu savęs, paskui iszsidalys ant skirtų kaimų, arba parapijų, ir susipras,

juog be tvirtos monarchiszkos valdžios negalima gyventi; nuo tadą mes patapsime į karalius, kaip nemokantieji vogti.

— Tai matai, sveikas sakei, juog visi bus karaliais, na, o Balandinskutis kur dings?...

— Dėl jo bus skirta karalystė tarpu vienu vagių, ag ir tokio, matote, prireiks, kadą republikonų prasivogusius virszininkus pastarų gadynių atskirs į vieną kaimą.

Iszgirdusi Kurpiuno žodžius apie viltis, ponia labai sznairai pažiurėjo, nės pajuto juosę ironiją ant jos tautiečių, bet kaip datyrusi žmona nudavė, juog nepatėmyjo nieko, ir trusėsi toliau apie arbata.

— Bereikal, vyrucziai, apkalbate formas valdystės — atsiliepe Vincų Vincas. Įvairios szalīs reikalauja ir įvairių valdysčių. Kaip Amerikai pritinka visotinė forma valdystės, teip Turkijoje gali buti tiktai monarchija. O ką apie vagystes valdanczių liuomų, tai jau, ar jūs žinote, kur paprato vogti tie liuomai, tai vogs neatsižiurint nė ant formos valdystės. Vogs, jeigu bus monarchija, kaip Francijoje prie Napoleono, vogs ir tadą, kadą bus įsteigta visotinė valdžia, kaip tai pastaruosę laikuosę toje pacioje Francijoje parodė Panama, todėl suriszti į kruvą dvi prasmi: vagystę ir valdžią — bereikalingas darbas.

— Na, matote dabar, poniute, ką daro lietuviai su viltimis ateitėje — neva skųsdamos Kurpiunas kalbėjo į poniją — jau tik asz norėjau padaryti progą lietuviams patapti karaliais, kaip Vincų Vincas visą mano darbą ant niekų pavertė.

— Tiesa, poniute — pridėjo ir vienas isz sveczių — keblų vilczių lietuviai ne mėgsta. Dėl to mūsų mieriuosę bereikal jų ir jieszkoti. Įkiszus tokias viltis į mūsų mierius, mes jas rastume ir su juokais iszmestume.

— Man tai net dyvai, juog tautiečiai Mickevycziaus, Kondratavycziaus, vaikai poetiszkos tautos, o teip tolimi nuo viso ko phantaziszko ir poetiszko — pasakė tai iszgirdusi ponia — Ar tai tik ne ženklas isztvarkimo tautos?

— Poniute! — atvertė Onutė — turbut tos poezijos ir phantazijos mes turėjome pervirsz... ir labai gal buti, juog mylėtojai ir gerbikai tokių niekų su apgaunancziais poezijos dumais ir iszlėkė, kaip dumai, į padangę... (Toliaus bus.)

Kaip Vargaitis pavirto į vagį — razbaininką ir nukeliavo į Sibėriją.

Apysaka. Paraszė *Dédé Atanaxas.*

(Tąsa).

XII.

Papuolus į kalinį vyresniems vagių „ersztams“, Ukurių apygardė visai apsicystijo nuo arklavagysčių. Ukininkai savo arklius galėjo išleisti į ganyklą be jokių spynų ir gelžinių. Vagis sėdėdami kalinyje vėl kalė ant ateinancijos „kumpanijos“ naujus „plianus“. Vargaitis ir Vagiszauckas kalinyje turėjo sėdėti du metu: laiko užtektinai — galima apie viską iš kalno apmislyti ir apsznekėti! Rasit mislyjate, kad jie sznekėjo apie savo pasitaisymą? kad jie darė prižadus arklių daugiau nebvogti? Anaiptol! Kalinys yra ne vieta vagių pasitaisymui, bet tai tikra vagių mokslų akadēmija,“ kurio nemokanczius vogti iszmo-kina, abejojantiems vagiliams rodą ir kvailiems protą įduoda. Vargaitis ir Vagiszauckas vagystės „mokslą“ ir iszmintį užvis kalinyje apturėjo. Kad jie nebutu į kalinį pakliuvę, tai rasit nebutu visai į arklavagius pavirtę. Jaunystėje jie, teisybe, szį-tą svetimą pagrobstinėjo, betkaipsako „jaunystėle“ (durnystėle) ir kadažanus po kiekvienos vagystės atsakancei ir iszmingingai butu pabaudę, asz mislyju, jie į arklavagius visai nebutu pavirtę. Patarlė sako: „su kuom' parstovenėsi toks ir pats paliksi“. Tai tikra teisybė, kad draugystė ant žmogaus turi didelę įtekmę. Žmogus labiausei jaunas yra palankus kaip ant gero teip ir ant blogo; o kalinys yra tokia vieta, kurioje yra surinktos visos draugijos iszmetos: vagis ir galvažudžei, kurie iszsinerę isz visų žmoniszku jausmų neviename negali buti paveikslu dorybės ir gerų pasiėlgimų, bet yra tarsis draugijos skaudulei arba raupai, kurie iszleisdami isz savęs pulius papiktinimo užkreczia ir sveikus draugijos sąnarius. Todėl tokia vieta kaip kalinys nekados nuo savęs sveikų draugijos sąnarių negali iszleisti arba pagedusių pataisyti, bet prieszingai sveikiems įduoda ligą, o sergantiems greicziaus smertį privaro. Ar reikia stebėties, kad Vargaitis ir Vagiszauckas susipažinę pirmą kartą su kaliniu ir jo „mokslu, iszėjo isz jo netikt nepasitaisę, bet szimtą kartų daugiau iszgudrėję ir „mokytesni“. Paklausite rasit dėlko? dėlto, atsakau, kad kalinys visiems, kurie

aną aplanko atima szlovė „gero“ ir iszmusza ant jų asabos tarsi kleimą „pikto“ žmogaus; toliaus kalinys užmusza visus žmogaus prakilnesnius jausmus ir į jų vietą įziepija žveriszką kraugerystę ir gyvuoliszką kovą už savo buvį. Bet sako kalinys yra vieta **karones**. Labai gerai. Jeigut tą **karone** suprasime, kad kalinys žmogų užmusza ant duszios ir ant kuno, tai bus tikra teisybė. Bet tokia **karone**, iszeinant isz prisakymo V. Kristaus, kad „savo artimą turime mylėti kaip patį save“ arba „savo neprietelį turime mylėti ir anam gerai velyti“, rodos butu nevienam negeistina. Bet pasakysi: „ir kur-gi vagis reikia dėti? juk anų paleisti teip negalima!“ Asz žiuriu ant vagies kaipo ant serganczio arba ligonio. Ir ką visupirmu ligonui darbo? visupirmu parveda arba parveža daktarą, kurs isztyręs jo ligą, užraszo jam „lekarstas“, namiszkiams paduoda visokias rodas kaip su ligoniu turi apsieiti, kadą jam gydyklas priimti ir tt. Kadą ligonis sunkiaus serga arba kadą yra neatbutinai reikalinga kokia operacija, tadą ligonį nuveža į ligonbutį arba „kliniką“, kurioje yra daugiaus daktarų ir didesni ligoniams priežinta. Aa . . pasakysi, suprantu! tamsta nori tokiu-pat budu ir vagis gydyti? Ir ką? ar nebutu gerai? iszeinant is to, kad vagis yra ligonis, kad jo „duszia“ serga palinkimu ant svetimo gero, rodos, galėtu gydyti jo „duszia“ tokiu pat daktariszku budu kaip ir kiekvieną ligonį. Kur-ne-kur jau atsiranda tokios gydymo arba „pasitaisymo vietas“ labiausei dėl jaunų vagilių isteigtos, kuriose parsizengelei priesz svetimą loznastį yra vadinami netiek „kaltininkais — vagimis“ kiek „serganczeis“ arba „ligonimis“, ir galima pasakyti, kad tenai gydo labai pasekmingai. Pagal pirmutinios kalinių isteigtojų nuomonės, visi kalinei turėjo buti tarsi anomis „klinikomis“ arba vietomis vagių **pasitaisymui** isteigtomis, bet kalinys isz **vietos pasitaisymo** laikui bėgant pavirto į vietą **pasigadinimo**, į urvą didesnio pasileidimo, labiausei Maskolijos kalinei yra — tai sėtojei visokių doriszku ligų, nesziotojei doriszko žmonių supuvimo Nėra ko stebėties, kad vagis labiausei jaunas, papuolęs į tokį „urvą“ iszeina isz jo netikt nepasitaisęs, bet daug gudresnis ir „mokytesnis“.

Vargaitis ir Vagiszauckas sėdėjo kalinyje jau antrą kartą; pirmasis jų kalinio „mokslas“ padirbo isz anų arklavagius; ir ką mislyjate, ar antras kalinio „mokslas“ anus pataisys? ar jie pames ir ant visados iszsižadės savo blogų darbų? Anaipitol! kalinyje

buvo daug visokių nusidejėlių: vagių, arklavagių, apgavikų, žmogžudžių, iš kurių vieni taisęs neušilgam keliauti į Sibėriją, kiti laukė sudo, kiti sėdėjo savo „karone“. Tie visi žmonės buvo teip sakant nuo svieto atskirti ir „iškeikti“. Ta vienokia anų dalis ir tasai vienodumas anų reikalų riszo visus į kruvą į prietelystę ir tarsi į draugiją; vienas kitą ramino, vienas kitam davė rodą ir prieš vienas kitą buvo ... atvirais; susirinę į kruvėlę vienas kitam pasakojo iš savo praėites ne pasakaitęs, bet tokius atsitikimus ir darbus, apie kurius klausant žmogui su prakilnesneis jausmais žiurpulei bėgiojo per kuno sąnarius ir plaukai ant galvos sziausęs, bet tie žmonės nejaute jokio szirpulio: jų jausmai buvo atbukę, jiems tas viskas iszrodė paprastai, naturaliszkai. Ir kas tai buvo nusistebėtina, kad jie visi dege ugnimi kerszto arba atmanymo tiems, iš kurių priezasties į tą nelaimingą vietą — į kalinį papuolė; jiems visiems iszrodė, kad jie kenczia nekaltai, kad anus kas-žino-kas pareskioja, kad jie yra nelaimingi ir laukė su nekantrybę tos valandos, kartas užbaigs sėdėti savo „karone“ ir atmonys savo nelaimės kaltininkams arba asztrei jo sakant žmonių draugijei jie tarsi kalbėti kalbėjo: iszauginote mus vagimis, o dabar nuo savęs mus atmetėte ir „iszkeikėte!“ ne, mes esame jusų tikrais vaikais, bet blogai iszauguseis ir ką mes kalti, kad jūs tokeis mus iszauginote? butumite iszauginę mus geraiis vaikais turėtumite isz mūsų gerus draugijos sąnarius, iszauginote blogais, turėkite blogai ir valgykite savo rankomis sutaisytus blogus vaisius!“

Ukininkas Jurgis Vagiszevyczius buvo jau nebejaunas žmogus ir kalinyje sėdėjo da pirmą kartą. Ir kiek tasai žmogutis turėjo kentėti nuo visų vagių! vienas tai juokęs kaip jis bažnyczioje dievobaimingai meldės, ko laik papuolė į „turmę“ už vagystes, kitas vėl isz jo žilų plaukų, isz jo eisinos ir isz viso jo apsiėjimo; tasai žmogus pas savo nelaimės draugus neturėjo jokios prietelystės o kiek vėl kumszczių suėde nuo savo draugų, kad jis nieko „nepundija“. Kaliniams pagal „zokano“ isz miesto arba isz svetur nevalna nieko turėti, bet kas turi keleto kapeikų, tai žinoma, kad ir brangei vis szį-tą kaip tabaką arba vieną antrą degtinios butelį prigauna ir su savo nelaimės draugais dalijasi. Visi žinojo, kad Vagiszevyczius yra „bagotas“ ukininkas ir visi prisikalbinėjo, kad jis jiems „užpundavotu“ ar popierosų ar degtinios, bet Vagiszevyczius keleta kartų atsisake ir papuole į savo draugų

nemylistą. Tasai žmogus kentėdams kalinyje kuniszkus ir dvasiszkus skausmus, rasit vienas pats isz visų kalinių buvo, kurs žadėjo savo szirdyje tikrai pasitaisyti ir ant visados vagyszczių iszsižadėti; kalinys jam tiek įkartėjo, kad jis isztiesų sau skaiti aną kaipo **pakutą** už **griekus**. Vagiszevyczius nekartą vienas pats sau iszmetinejo; „Ak Dieve! Dieve! kas manę, ar pikta dvasia, įpainiojo į anas arklavagystės? ir reikejo man su vagimis susidėti! kur buvo mano protas? ne! daugiau to nebebus!“ Bet jis savo szlovę jau pagadino, visi ant jo žiuri kaipo ant vagies, nevienai jam nebeįtikia, kiekvienas į aną pažiurejės nusiszypso arba savo szirdyje pamislyja: „et gerai isz tavęs pauksztukai!“ Tasai žmogui nuo draugijos yra paniekintas ir atstumtas.

O Vagiliunas ir Skriaudys? tie žmonės vėl kantrei kentėjo ir lauke pabaigos savo „korones.“ Jie apart paczių ir keletos vaikų neturėjo nėjokių lobių; kad nebutu namie palikusios paczios ir vaikai jie teip-pat nieko nesigailėtu; jie nori senei szitą paraginėjo, bet kalinyje už vagystės dar pirmą kartą tesėdėjo; jų gyvenimas ir teip jau skurdulingas buvo, o kalinyje sziltą triobą ir szejp teip prasimaitino ir ant ateinanczio laiko nieko nežadėjo; na, kalbėjo sau, kalti esame, bet užtad ir pakutavojame, o kad pagrįszime namon, tad vėl paregėsime, rasit ir nebevogsime!

Tarp kitų vagių buvo vienas įstabus žmogžudys Petras Skurlius, kurs susimetęs su jauną merginą nunuodijo savo paczią ir du vaikų ir norėjo pacziuoties su aną merginą, bet jo pikta-dajystė buvo atidengta ir jis buvo sudytas ant 15 metų į kotorgą. Tasai žmogus kalinyje buvo pasodintas ant trumpo laiko ir lauko dienos, kada jį į Sibėriją varys, bet jis linksmino savę ir kitus viltimi, kad tenai ilgai jis nesėdes, kad jis pabėgs, kad kokie tai netikėti „manifestai“ užėiti ir aną nuo katorgos atluosuoti žadą, kad jis sugrįsz ir su aną merginą apsives. Vargszas budavojo ant lėdo rumus!

Kalinyje dar bavo „szaika“ jaunų vaikinų, kurie už isz-rabavojimą ir padėjimą vieno ukininko buvo apsudyti vėl į katorgą ir vėl lauke dienos, kada anus iszsiūs į paskirtą vietą du ar tris isz jų buvo jau po keleta kartų kalinius aplankę arba aiskiaus sakant visas vagių „akademijas“ buvo iszėję,

keletas dar. matyti buvo durnelei ir papuole į vagių draugystę netiek par savo kaltybę kiek par neapsižiurėjimą ir nedatyrimą. Ateite tų visų vaikinėlių galmia sakyti **užmuszta**. Ir kokią ateitę prieš savę jie gali turėti? arba kas jų laukia? Sibėrijos aukso kasyklos! Bet ar žinote, kas tos yra Sibėrijos aukso kasyklos? Neviens vagis, kolaik jis dar liuosas yra nuo sudo ir karones, sako: „ir kas ta katorga yra? didele bėda, kad asz ten papulsiu! tfiu! nusispjauti!“ Bet kasžin' ar daug isz katorgos yra sugrižusių? į katorgą papuola labai daug žmonių, bet isz anos sugrižtant visai mažai tėra girdėti. Verta butu visiems vagiliams, kolaik jie pradės vogti, pirmu pasiteirauti apie kotorgą kaip tenai žmones vargina, o asz mislyju, kad nevienam ta drąsa — sėsti ant svetimą arklio arba lįsti į svetimą svirną atstotu!

Ir kas gali visus kalinio vagis apraszyti? buvo anų visokios kilties ir visokio amžiaus labai daug ir kiekvienas isz jų galėtu buti atskiras „tipas“ dėl apysakos. —

XIII.

Buvo tamsi rudėns naktis. Vėjas lauke szvilpė, užė, langinyczios daužė ir ir nevienas pranaszavo, kad bus didelios darganos. Raudžių ukininkai miegojo iszsitiesę ir gerus sapnus sapnavo: buvo jau apie dviliktą nakties valandą. Tikt viename akies mirksnyje visas žodžius nuszvito į kur-ne-kur piktais ir ne savo balsais pradėjo klykti:

— O Jezau! degame! degame! gelbėkite! gelbėkite!

Visųpirmoji ugnis iszėjo isz Antano Titnago jaujos, kuri stovėjo ant pat sudžiaus galą, o kadą buvo didis vėjas ir staczei pute ant sodžiaus, ugnies liežuvei ore sukdamies ir vėjo neszami, krito ant artimųjų triobesų ir akimirkoje visas sodžius pavirto į ugnies ežerą. Apie pagalbą arba gaisro užgesymą nebuvo ir kalbos. Kiekvienas iszpuolęs isz triobos po marszkinių ir galvą susiemęs tikt vien isz visos gerklės rėkė:

— O Jezus Marija! degame! degame! gelbėkite! gelbėkite!

Bet kas tavę gelbės, kadą visas sodžius ugnimi apimtas? Visi isz to iszgąszezio rėke piktais balsais ir bėgiojo kaip be galvos. Gyvuolei, kurius paspėjo paleisti vėl rėke, baube ir tarsi į ugnį szokti norėjo. Vėjas tarsi didesnis pakilo ir tarsi įpykęs

ant ugnelės drėske išz stogų deganczius sziaudus ir kamuleis nesze į visas szalis. Triobesei degdami tikt traszkėjo ir braszckėjo; kazilai padėge ir stogas nuvirto. Nepraėjo valanda kaip visi sodžiaus stogai nudege ir susileido; praėjo antra valanda ir vieni rasantis pamatai paliko. Raudžių sodžius pavirto į pelėnų kruvą, o jų gyventojei paliko ant Dievo valios bemažo tokeis kaip juos motyna gimdė.

Musų žmonės sako, kad vagis ką pavogia, tai bent sienas dar palieka, bet kad ugnelė aplanko, tai jau ir sienų nebelieka. Ir teisybe, Raudžių sodžiaus ukininkų triobesius, mantą o nekurių ir gyvuolius — baisus ugnies gairvalas sunaikina, o į jų vietą paliko anglių ir pelnų kruvą, kuri liudyjo, kad ezia kitą kartą žmonės gyveno. Bet kuri Dievas karoja, tą vėl ir myli arba kaip sako, V, Dievas žmogų vieną ranką plaka, o antrą glosto. Ir kiek žmonių ant svieto padėga! kiek tai žmonių išz priežasties gaisro palieka be apdaro, be pastogės ir be duonos kąsnio! rodos jiems reikėtu butu badu numirti ne, badu nevienas nemirsza! ant svieto yra Dievo Apveizda, kuri savo rankoje visus valdo ir rėdo. Ir žiurėk, kaip tie patis padegelei atsitaiso, atsibudavoja gyvena neblogiaus už tus, kurie visai nepadege. Stebuklingi Dievo Apveizdos kelei!

Iszauszus pasklydo po visą apygardą garsas, kad Raudžių sodžius visai sudege. Visi žinoma gailėstingai dusavo ir teiravosi apie gaisro priežastį: kas pirmu užsidege? išz kokios priežasties užsidege? rasit kas padegė? ir tt. Kad visupirmu pradėjo degti Titnago jauja, apie tą visi žinojo, bet išz kokios priežasties ana užsidege, visi savo galvas lauže ir tikros priežasties negalėjo atrasti. Titnagas jau buvo senei iskulęs, ugnies jaujoje nėjokios nebuvo ir jauja išz savęs negalėjo užsidegti, na ir kaipgi ana užsidege? sumete ant to, kad jaują kas nors turėjo padegti. Bet kas tą baisų darbą galėjo padaryti — storu paslapties uždangalų paliko pridengta.

Po gaisro praslinko jau keletas nedelių; nekurie jau pradėjo taisyties, ant atsibudavojimo; apie Titnago jaujos padegimą ėjo visokios kalbos ir visokie garsai. Vieną kartą Titnagas nuvažiuoja į Ukurių miestelį su savo reikalais ir ant gaso tarsi išz netyczyų susiduria su Jonu Vargaicziu. Titnagai paregėjus Vargaitį net žiurpulei parbėgo par visą kuną ir jam atpuolė į galvą ne-

tikėta mislis: „o tai žmogus, kurs tavę padegė!“ Vargaitis vėl užmetęs akis ant Titnago tarsi susigedo ir paraudonavo, bet veikei galvą pasuko į szalį ir praėjo pro vienas — antrą tarsi visai nepasizižindamu. Titnagas paskui nuo kitų atsižinojo, kad Vargaitis kaip isz kalinio sugrižo, bus jau į porą nedelių su virszum. Garsai vėl pradėjo vaikszezioti, kad Titnagą jaują padegęs Vargaitis, bet kad nieks jo neregėjo ir nenutvėre padegant, visai ant jo užsipulti vėl negalėjo. Teisybe, Titnagas primine Vargaiczio žodžius, kurius jis po paskutinio ant arklių sugavimo buk užnibždu pasakęs: „oi, Titnageli, paminėsi dar manęs!“ Titnagas savo sąprotavimus ant Vargaiczio praneszė asesoriui Moszennikov'ui (kurs po Dievkin'o buvo jau ar ne penktasis), kad apie tą gerai isztirtu ir Vargaitį po sudą paduotu, bet kad Titnagas asesoriui nedave „cziatkos“, asesorius tą „dielą“ traukė, traukė ir ant galo „užmirszo (!)“. Tuo tarpu pradėjo arklius vogti; visi spėjo, kad tai Vargaiczio darbai; žmonės rugojo ant vagių ir ant palicijos, kuri visai į vagįs nežiuri. Vargaitis visiems atvirai ir balsu kalbejo: „oi, vyrai, su vagimis bukite atsargus, Raudžiu vyrai mus padave po sudą, bet Dievas anus pakarojo ir sudegino; oi vyreles, visus vagių prieszus gali užtikti tokia-pat Dievo ranka kaip raudieczius!“

Praslinko pusmetis, o vagystės vien dauginosi. Tiek jau ir tebuvo girdėti: kam pavogė vieną, kam du arklių, kieno svirną iszlaužė ir man tą iszkrovė, o garsai vėl pradėjo eiti, kad už Ukurių miestelio Voverų miszke naktimis pakeleivius užpuldinėja ir rabavoja. Apie „razbaininkus“ėjo visokie garsai; vieni pasakojo, kad pikta dvasia — velnias į žmogaus paveikslą parsimainęs, skraido po miszką ir nakties laike užpuldinėja ant pakeleivingų žmonių, kiti pasakojo, kad Vargaitis sutelkęs savo bandą paprastai žmones rabavoja, kiti vėl priminė sau seną pasaką, kad paveiksle szunies po miszką piningai vaikszeziuoja ir jieszko tikt to žmogaus, kurs su szvęstu daiktu szunį užgautu ir atsiumtu sau „skarbą“. Vieną kartą nakties laike važiavo isz Ukurių žydas su kepurėmis į apielinkinį miestelį ant jomarko. Žydas įvažiavo į pusę Voverų miszko, ir netikėtai iszeina isz miszko koks tai nepažištamus liczyną užsidėjęs žmogus ir užstojo kelią.

— Ei, bicziuoli, rodyk ką czia veži!

Žydas parsigando ir baimingu balsu pradėjo kalbėti:

— Ai, ai, asz nevienas t'eismi! „Icek, Joske, Chamke stehe uf!“*)

— Aaa... ir draugus dar turi! rodyk, rodyk anus szen! tarė vypsodama žmogystė.

Bežiurint isz krumo iszlyndo ir antra žmogystė vėl ant veido liczyną užsikabinusi. Žydui isz baimės kinkos pradėjo virpėti ir liežuvis burnoje sustingo.

— Ir ką, bicziulis, juokus darai! rodyk szen, ką vežimelyje turi! drąšiaus tarė antroji žmogystė.

Žydas dar dairesi kaip prie muro prispirtas ir ant gačo drebančiu balsu suszuko:

— Ai, ponai, asz nieko neturiu! paleiskite man, asz szauksiu „gevalt!“

— A... tu szauksi „gevalt!“ nutvėre antroji žmogystė žydui už apykaklės ir sumetė pora kumszečių į sprandą.

— „Gevalt!“ žydas paleido rėkti, kad net ir miszke atsiliespė atbalsis.

Isz miszko iszlyndo trecia žmogystė vėl liczyną veidą užsidėjusi ir priėjusi prie žydo vežimelio, tarė:

— Ir kam tą žydpalaikį dar gyvą laikote?

Žydui isz baimės net akyse raiba pasidare ir peisai pasistatė kaip ant kiaulės nugaros szerei ir regėdams, kad jam kailį mauti taisos tarsi pro verksmą suriko:

— Ai, ai, ponai! Jo mylistos ponių! imkite nuo man viską, tikt man gyvą paleiskite! ai, ponai! a. a. a. ai! imkite nuo man viską!

— Tu teip ir sakytum užkartą! sumetė pora kumszečių žydui į žandą pirmoji žmogystė ir pradėjo grabalioti po žydo vežimelį.

Žydas pasidvasino ir gulėjo savo vežimelyje tarsi negyvas. Žmogystės, atradusios žydo vežimelyje puse szimto kepurį, rodavojosi tarp savęs ar tai žydo kepures imti ar ne. Vienai isz žmogystų paėmė žydo kepurį isz vežimelio ir ant lazdos pakabinęs ir žydui rodydams, tarė:

— Ei, Leiba, ar tai yra tavo draugs ir pagalbininks?

Žydas akis parkelė ir isz-pat pilvo galo atsidusėjęs, sturmėjo:

— A. a. a. ai! ponai, ponai! paleiskite man! ai-vai!

*) Iekau, Joskau, Chamke kelkes!

Rabauninkai nusijuokė ir vienas isz jų tarė:

— Palaukite, juk reikia apžiurėti ir patį bicziuolį, rasit jis koki milijoną rublių veža!

Rabauninkai ant to sutiko ir pradėjo grabalioti po žydo kieszias ir aplink jo visur spaudyti, o žydas barzdą isztiesęs guli vežimelyje kaip papjautas meitelis; viso lašo pas žydą rado 75 kapeikas ir tuojaus visi tris rabauninkai piningus pasidalijo.

— Ką daryti su kepurėmis? paklausė vienas isz rabauninkų.

Vienas rodyjo imti, kits neimti ir ant gašo paliko ant to, kad visi iszsiskyre sau po vieną gerą kepurį, kitas kepurias paliko žydui ir ilgai nelaukdami paplake tolyn pusdvesusią kumelaitę su vaitojiancziu vežimelyje žydu ir patis atgal sulindo į miszką.

Į antrą dieną po to atsitikimo Ukurių miestelio žydai į kruvas susirinkdami tarp savęs vien burgėjo, rankomis mostegavo ir peczius traukydami nekartais nustenėdavo: „ai, ai, aaai!“ ai-vai!“ Kiekvienas isz szalies išžiurėdams į tas žydų kruvas o labiausei į jų veidus, į tą anų užsidegimą kalboje, į tą muszimosi sau į krutinę, į mastegavimą ir tt. galėjo suprasti, kad jie mislyja kas nors svarbų padaryti, bet „gojus“ anų „plianų“ ir darbų ne už jokus piningus neiszgaus ir neatsizinos. Tas jau yra žydų „sekretas“. —

(Toliaus bus.)

Ne tuo keliu užėjė.

„Varpas“ pastarajamę pernykszcziamę savo numeryje užsakė, juog ateitį metą iszeis tik kas antrą mėnėsi, t. y. per pusė susimažins, nės trukstą jam visų pirmu pinin-giskos paszałpos. Kruvelė inteligentų, užlaikiusių „Varpą“ savo kasztu, iszsiskirsziusi po margą svieta, skaitytojų teip mažėsa, kad jų mokesczių nė į rokunda nėsą ko imti, o „daugumas mus visuomenės inteligentų brangiausia žmogaus ypatybę — manymą — tyczia slogina ir varžo visokiais pancziais, — tie inteligentai nerems laikraszczio, branginanczio liuosybę minėtos žmogaus ypatybės“. (Nežinau, kokius tai inteligentus „Varpas“ mini; spėju vienok, juog tamę skaitliuję turi buti ir dvasiszki mūsų apszviestieji, kaipo nesutinkantįs su nekuriais „Varpo“ manymais, nu, žinoma, kartais ir varžantįs ji).

Tatai gauname tikrai nemažią žinią apie susilpnėjimą vieno išz nedaugalio Europos lietuvių laikrascezių pa-
 cziamę negeramę laikę. Viltis permainų naujamę karalia-
 vimę nukratė nusiminimą ir nuo labiausiai nuleidusių
 raukas; Lietuva niekuomet, nebuvo teip subruzdusi, kaip
 szimet; lietuvių galvos ir szirdies niekuomet nevargino
 tokia daugybė mislių ir geidimų, kaip szimet; patis ruskiai
 nekumet nebuvo teip užsiėmę lietuviszku klausimu, kaip
 szimet, nės jau pasergėjo spartų Lietuvos atbudimą, o
 lietuvių subruzdimas pasirodė jiems nebe zobovą, ale
 dalyku, kurį jau metas apsvarstyti. Szirdis augo, matant
 gausius vaisius darbavimos gyvu ir raszytu žodžiu; senųjų
 darbininkų energija pasididino, nemaž ir jaunesniųjų pasi-
 gvieszė stumti lietuviszkus dalykus tolyn ir tolyn, jei
 stumias. Tokiamę laikę laikrasztis burio svarbiųjų stumėju,
 laikrasztis ir maskolių skaitomas, silpsta. Tai nemažas
 pragaisztis dėl visų lietuvių. Klausimas tiktai, ant ko
 suvirsta atsakymas, už tą pragaisztį? „Varpas“ lyg kaip
 norėtu patraukti prie atsakymo ir „daugumą mus' inteligentų“
 (tatai dvasiszkuosius), ale mums rodo, juog visa kaltybė
 puola ant paczių „Varpo“ vedėju, užėjusių ne tuo keliu.
 Ale apie tą paskui.

Tuotarpu-gi vienas persergėjimas. Paskiau, juog „Varpo“
 susilpnėjimą turiu, už savo pragaisztį; priduriu, juog tas
 pragaisztis apgailėtinas. Apsiriktu vienok, jei kas išz mūsų
 ar „Varpo“ szalininkų paturėtu tą gailistavimą už veid-
 mainingą arba mažiausiai užpa laikį, kaip geba gailistauti
 žmonės, isznykstant jų prieszams: 1) savo prieszais skaitome
 ne laikrascezius, bet pasinaudojanczius jų laksztais dėl
 iszreiszkimo „manymų,“ prieszingų mūsų „manymams;“
 laikrascezio lapai nekalti, kad visa nukenczia; ne laikrasztis
 pakreipia sandarbininkus, bet sandarbininkai laikrasztį
 2) susilpnėjimo „Varpo“ mes nemaž neskaitome už pirmąjį
 žingsnį į pragaiszimą; turime tvirtą viltį, juog jis neužilgo
 vėl sutvirtės, atgims, iszsiszėres prityrimuose, kaip Fenix
 ugnyje. „Atgimti, iszsiszerti? Be ne kiedi Tamista?
 Musų „tikiu“ nepajudinamas, nebuvome vaikais, kad aną
 priėmem. Begne mažonėtumi dėl savo ramumo, kad mes,
 viską atmetę, pradėtumem davatkauti? Beg nekiszi mums

ko nors?“ kaip girdėti-girdžiu suszunkant „Tėvynės Varpų“ raszėją ir jau bespaudžiant sieksninį polemiszką artikulą, kuriam, žinoma, netruks tulžies. Atsakau: nekliedu, nejudinu, nekiszu, ale vis-gi tvirtinu, juog atgijimas, iszsiszerimas „Varpui“ reikalingas ne dėl dvasiszkių ramumo, bet dėl paties laikraszčio stiprybės ir dėl mūsų visuomenės gero.

Par pastaruosius kelerius metus „Varpas“ parodė mažą gyrumą, apie ką ir pats buvo užsiminęs. Pirmuosiuosė metuosė jis buvo neiszsilavinęs, kalba daug menkesnė, ale nesulyginamai jis buvo gyvesnis. Per aptarymą gyvumo asz nesuprantu raudonumo pakraipoje, asztriai kertancio, paveikslingo stiliaus, ale skaitlių pakeitų placzios prasmės klausimų, kurie įkritę į lietuvių tarpą, kuotoliaus pasklysta aplinkui, kaip įkritus įvandenį akmeniui atsiranda juo platesnis vilnios ratas, juo didesnis akmuo buvo. Tautiszka savistovystė, santaikos su lenkais, centaalizacija mokytų lietuvių, kalbos ir raszybos dalykai ir keletas kitų klausimų pakurstė apszviestus ir besiszvieczianczius lietuvius apsidairyti aplinkui, aptarti savo padėjimą kitų tarpę, iszvysti savo pažeminimą, pakelti balsą dėl apsigynimo, suprasti daugybę tikrų nors mažų tiesų, kurios nebuvo mums pripažintos už reikalingas, — tai „credit“ „Varpo“ pirmujoje pusėje gyvenimo. Jis ir tuomet nedavatkavo (o, ne!), turėjo prieszus, kurie pyko, kad kartais įsiszoksta, ale ir prieszai negalėjo nusikreipti nuo įtekmės tuosę dalykuosę, kurie visiems lygiai artimi ir brangus. Aiszkm patvirtinimu placzios „Varpo“ įtekmės gali buti szi apraiszka. „Varpui“ parsivežus net isz Amerikos maiszelį biaurių atsitikimų dėl pažeminimo katalikiszkių kunigų, „Apžvalga“ asztriai stojos prieszais ir kaip mokėjo, teip atmokėjo. Ale kuningams nevisiems patiko toks užstojimas: vieni „Apžvalgai“ pritarė, kiti stogo už dovanojimą „Varpui“ vardan jo nuopelnų. Pasidarė tarp dvasiszkių dviejų gubernijų jaunimo, neįtikėsite, „apžvalgininkai“(!) ir „varpeninkai“(!), nekartą tarp savęs asztriai susirėmę. Tikra tiesa; galėcziau dėl patvirtinimo įraszyti keletą epizodų, jei nevodycziau aptariamoms ypatoms. Tegu tik butu iszsiszėręs isz ilgųjų pavasario plaukų, kuriais buvo „Varpas“ pasisziaszęs, szurksztus „daugumui mus inteligentų“, ir

toliaus moksliszkai aiszkines tautiszkus dalykus, kaip-gi butu naudingas buves musu visuomenei, kaip-gi placzia itekme butu padares ant visu Lietuvos inteligentu, kaip labai butu palinkes ju protus i tautiszką lietuvystės puse! Del to nereikejo davatkauti. Nedavatkavo isz pradžios, o vienok žemiaus pasiraszes su savo draugais ko nepasiuto isz džiaugsmo, gavęs pirmąjį buntelį isz 184 ex. Szimta kartų vartėme, veizdėjome isz virszaus ir apaczios; ba! pridėtus porą kartų mažus skiautelius su apgarsinimais prilipdėme, nės tai **Varpo** buvo, o kokiamę N anų truko, tas skaitės už numerį nepilną(!) Griebiaus už plūksnos, norėjau rėžti karsztą odą augsztu pseudoklasiszku stylum, ale Dievo meilė, kad neparasziau, nės veikiai pajutau, juog raszymę eitu nē su Tredjakauskiu negaliu susidėti; prisireikė szirdžiai iszsiliepsnoti krutinėje. Po kokių metų „Varpas“ iszmetinėjo dvasiszkėmsiems, kad skaitliuje prenumeratorių vos tik keli terandas; neabejotina vienok, juog tamę laikę „Varpas“ buvo ko ne visur žinomas ir žingeidingai skaitomas, ir nevienas N. susilaukė didžiausios szlovės-suplyszimo bevartant ir suklijavimo. Nėmaž neabejoju, kad po kelerių metų pasekmingo darbavimos jis butu pasidaręs butinai reikalingu kiekvienam apszviestam lietuviui. Ale... ale „Varpas“ bepykdamas ant kuningų, kad neprenumeruoja (neužsiraszymas vardų da neženklina neprenumeravimo, nuvažiavo i Ameriką ir parsigabeno truputį... mėszo dėl pauostymo kuningams. Stebiuos, isz to, kas per rupestis gali buti europieczyiui žinoti su visais iszgaliais, kaip koks ten X ar Y, smulkiausia ypata, apsi-bjauriojo tol, tol nuo musu, už jurių-marių? Ko gali manę tas iszmokyti? negut melo: ab uno disce omnes. (pažinęs vieną sprėsk apie visus). Niekam isztikro ir nerupėjo tas X ar Y, ale daugalis suprunksztė, pauostę smarvės. „Varpas“ tą iszgirdęs da apsidžiaugė: aha! vadinās, maczijo! ir da truputelį pridėjo ir pakilo barniai! Juo tolyn, juo biauryn; įnirszo, įtužo vieni ant kitų, nusidrėskė vieni kitiems szlovę ir pasidarė neprieteliais. „Varpo“ niekas isz „daugumo mus' inteligentu“ jau nē i rankas neima (kam-gi małonu skaityti iszdėliojimo savės? kas da liudniaus, akysę mažai sutvirtėjusiųjų tautiszkumę Europos lietuvystė

atsirado neperskyriamąją sanrasyje su kompromitavimu kuningū dėl diskreditavimo krikszczioniszko mokslu, kurį platina, o Amerikos lietuvių, kurios galvą jau buvo Szliupas — stacziai anarchistiszka. Kišo kontrafakcija; tie, kurie neužilgo butu buvę gerais patrijotais lietuviams, nuo lietuvių, kaip nuo ant kricio, pradėjo ginties ir varyti kitus į kvarantaną. „Ką mylėti Lietuvą **teip** lietuviskai, tai asz, Dievui nukirėdamas, žmonių negadindamas, mylėsiu ją lenkiszka; tai bus sveikiaus“! kaskart dažniaus iszgirsti. Numylėjusiems Lietuvą lietuviskai jau nebesiseka įkalbėti savo sanbroliams, juog kiekvienas daiktas turi mažiausiai dvi pusi, juog tarp peļu ir grudai randas. „Mėszlynę perlai neauga“ — tai visas atsakymas. Ir daryk tu ką darą! Kišo ir persekiojimai, o pirma to nebuvo. Kaip szindien atmenu vieną savo augsztą ir įtekingą sanbroli, szindien jau pas Dievo esanti. Vieną kart susirinko mūsų burelis pas aną, ir kalbėjomės, kalbėjomės o „wzniosłości patrijotyizmu, o jęgo rodzajact: instinktowym, z inteligencyi wplywającym, spaczonym“ ir tt. ant galo iszgirdom: „dobrze, dzieci“! Po dvięjų metų vėl bemažo tas pats burelis atsirado ten pat, bet jau nebe mandagiai priimtas; veidas gspadoriaus rustus, sėsties nebepraszo, o visa kalba tilpo tuosę: „zle poszlo, tak dalej isć nie moze“! Pykom, burgėjome ant jo, ale szirdies gilumoje vis-gi turėjome sutikti, kad lietuvių dalykai kreivai nuėjo ex maxima parte per Szliupą, ex magna per nereikalingus ir netaktiszkus „manymus“ „Varpo“. Pasiliko ant szirdies dugno truputis kartelio. Pfu! su tokiu patriotizmu, kurs vietoje jungti visokias sylas į kupetą, idant unitis viribus pasijudintumeme ir tvirtesniais pasirodytumeme neprieteliui, erzina vienus priesz kitus, civiliszkuosius priesz vasiszkuosius! Ar-gi tai patriotizmo darbas?

Ir Kolomanai Jokajaus ne „pajudins žemės isz pamato“ be sandarbininkų; ką-gi besakyti apie mus, neturinczius kolomanų? Jei neturime įžymiai praszmatnių vyrų, užstokime jų vietą, surinkdami į kupetą po kelis silpnesnius, bet su gerais norais ar darbsztumu. Ar-gi ne vistiek isz ko susielės didelė syla, by tik ji butu „lietuviszka syla“ ir isztikro didelė? Kas nerenka, nemezga, bet draiko, ardo,

tam toli nuo patriotizmo! Dovanokite, jei da kartą pasakysiu, juog kalbėdamas sziuo kairtu apie asabisziskus dvasiszkuju dalykus, asz vis-gi ne ju interesus turiu prieszakyje, ale interesus Lietuvos. Tukstancziai apszviestu dvasiszkuju lietuviu, czia pat Lietuvoje susimetusi, tai medziaga nepaniekinimo verta, priemoningai suvartojus. Pravedime tautiszku ideju jie turētu nieku neužstojamą svarbumą. Niekaip negali liogiszškai pasakyti: „sztai, parodėme augszta ideja; žmonės, eikszenkite, pasikloniokite!“ kas tuojaus neateis, tas bus žmogum negeros valios, savimeilis, paniekinimo ir isznaikinimo vertas!“ negali, nės niekur istorijoje nerandame patvirtinimo, kad ideja isz karto apimtu visus. Ji turi iszkariauti sau vieta, o tas juo veikiaus senkas, juo prieinamias yra aiszkinamas, platinamas.

Nulėjimas „Varpo“ buvo nepaprastos svarbos dėl visu lietuviu; skambinti tadą turėjo visiems lietuviams inteligentams, o ne vien tik civiliszkiešiams ir tai da nevisiems tiktai radikaliszkiešiams.

Tegul sau kai kurie butu paraszė redakcijai vieną antrą rasztelį; tai czia da nieko pikto: kiekviena redakcija iszklauso balso skaitytoju, ar sutikdama su jeis, ar ne; mokslas ir taktas butu pralaužęs neįsikėjimo ledus „dau gumę inteligentų“, butu padaręs laukiamą per vertimą ju supratimuosę, butu teip iszliuosavęs jaunąją kartą nuo tukstanczios nemažonumu ir nuo karionės... sumažomis pasekmėmis. Vardan tėvynės verta užtylėti, jei isz kokios nors priežasties butu mums sanbroliai-darbininkai nemažonus, ypatingai jei galime vilties nuo ju daug gero. Taigi atgimusio su naujomis sąlomis „Varpo“ programa vertesnė bus dėl tėvynės: „moksliszškai taktiszškai-tautiszka“, ne sziaurai ar placziai radikaliszka, liberaliszka kitokia. Beg nebutu tadą ir stovis laikraszcio tvirtesnis? Mums da ne laikas paskirti visą laikrasztį „manymams“, t. y. peržleberiojimui senei žinomų isz svetimų rasztų dalyku, nės turime ant szirdies tautos tvirtinimą priesz neprietelį, o tas tvirtumas tikrai ne socialiszkoje „Varpo“ programoje (prie jos tauta nepalinks, norints ir tris „Varpai“ skambintu), ale amžiais jau susikrovusiamę lietuviszškai-katalikiszkamę gyvenimę.

Vaiszgantas.

Glasgow, 6 rugsėjo 1897 m.
B. Sirvidas, išz Anglijos
P. Redaktoriui „T. Sargo“.

Guodotinas pone!

Kad ten tankiai nekaltus kuningėlius sudyja ant kalėjimo, gal kurs išz Jusų kraszto kuningėlių padarysite miėlaszirdystę dėl musų lietuvių, gyvenanczių svetimoje szalyje — Anglijoje miestę Glasgow.

Szimet 20 vasario įsteigėm lietuviszką parakvija išz ciełos Glasgow'o gubernijos, tai yra: išz 16 miestelių. Musų parakvija susideda išz 900 duszių. Išz pradzios musų vyskupas nenorėjo priimti lietuvio kuningo, bet sakė: „atleiskite man pamokytą jaunikaitį: asz jį priimsiu į Seminariją, iszmokysiu ir išzvėsiu į kuningus — tas ir bus jums kuningas“. Bet kad ligsziolei toks jaunikaitis neiszsirado, o kuningo lietuvio mums neatbutinai reikia, mes storojomės, ir per didžią musų storonę ir praszumą, dabar jau Jo mylista vyskupas Maguire ir arcivyskupas Eyre leidžia lietuviams parsikviesti išz Lietuvos kuningą į Glasgow'ą ir paskyrė prie kurios bažnyczios turi kuningas apsigyventi; algą kuningui lietuviui paskyrė 400 rublių ant metų. Lietuvis kuningas bus už kamendorių prie angliszko klebono viską gatavą, kaip ant: valgi, kvaterą szviesą ir tarną, ir aktorių. O mes, lietuviai, metinį mokestį užmokėsime klebonui 1020 rublių už užlaikymą dėl musų kuningo.

Lietuvis kuningas nėraž neprigulės prie angliszku dvasiszku reikalų; tiktai lietuvius ir lenkus apžiūrėti turės Glasgow'ę ir kituose miestuose ir miesteliuose po visą Szkotlandiją.

Tai-gi mes dabar įgavę daleidimą nuo vyskupo, storojames lietuvio kuningo, nės vyskupas man pacziam liepė parsikviesti kuningą išz Lietuvos, kurs apsiims į Szkotiją atvažiuoti, ir to kuningo paduoti adresą savam angliszkam klebonui. Tada klebonas su vyskupu užpraszys mums tą kuningą išz Lietuvos.

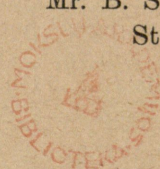
Visi mes Anglijos lietuviai isztiesiam rankas prie garbingų Lietuvos kuningų, ir turim viltį, kad mūsų balso iszklausys kurs nonts ir prižadės atvykti ant pagalbos mūsų nuvargusių duszių. Daugumas lietuvių ir lenkų czion po daug metų gyvena be iszpažinties (spavednies), neturėdami kuningo mokanczio lietuviszkai. O angliszkai retas isz mūsų tegali susikalbėti su angliszkais kuningais. Neapsakomai esame pasilgę savo kuningo; laukiame jo be kantrybės, ir kurs kuningas atvažiuos, bus didžiausiai mylimas ir apdoventas, nės mes nėsame biedni ant kuno, tiktai esame pavargę ant duszios. Visi czionai gerai uždirbam ir pakajingai gyvenam, nieks mus czion nepersechioja.

Brangūs kuningeliai! neatsisakykite gelbėti žunanczias duszias jūsų brolių lietuvių. Kaip daug mes vargome, lig iszprasžėme nuo dvasiszkos vyresnybės daleidimą lietuviui kuningui parsikviesti; net Rymą reikėjo pasiekti meldžiant užtarymo. Jei turintiejie įsitikėjimą prie gudų vyresnybės nenorėtu važiuoti mums ant pagalbos, tai-gi nemažai yra tokių kuningėlių, kuriems jau gan įkirėjusi yra maskoliszka nagaika: tokie vargszai atrastu prie mūsų ramų atilsį.

Meilingai praszau kuogreicziausiai atsakyti man per grometą ant sekanczio adreso:

Mr. B. Sirvit 1, Holmhead
St. Glasgow.

Въ Англию.

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszečius ir piningus; pas jį teipogi laikraszečio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.